

לכבוד:

רשות הטבע והגנים

באמצעות דוא"ל: publiccomment@npa.org.il

שלום רב,

הנדון: הערות לטיושת מדיניות הרשות בעניין סחר בערכי טבע מוגנים ובחיות בר מוגנות

בהמשך לעדכון מדיניות הרשות בעניין סחר בחיות בר ולמפגש שיתוף הציבור מיום 12.6.23 אנו מתכבדים להגיש את הערותינו בנדון, כדלקמן:

ראשית, נבקש לברך אתכם על עדכון המדיניות, המשקפת את הצורך להתאים אותה למפת האיומים והלחצים על הטבע וחיות הבר, מאפייני הסחר המקומי והגלובלי בחיות בר, כמו גם וההתפתחות המדעית החוקית באשר להגנת בעלי החיים ורווחתם.

מקובלים עלינו העקרונות הבסיסיים עליהם נסמכת מדיניות הרשות, ובראש ובראשונה שמקומן הטבעי של חיות הבר הוא בטבע. הדבר מבטא גם את עקרון היסודי בדיוני הגנת חיות הבר בישראל- בסעיף 8 לחוק להגנת חיות הבר, תשט"ו-1955 (להלן: **חוק להגנת חיות הבר**) ובסעיף 33(ד) לחוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה, תשנ"ח-1998 (להלן: **חוק גנים לאומיים**)- כי חל איסור על סחר בחיות בר וערכי טבע מוגנים והחזקה בהם. פעולות אלה הן בגדר חריג, וכפופות להיתר מטעם רשות הטבע והגנים (להלן: **רט"ג או הרשות**) ולעמידה בהוראות חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים), תשנ"ד-1994 והתקנות מכוחו (להלן: **חוק צער בעלי חיים**).

חיקוקים מגבשים את המטרייה להגנת חיות הבר בישראל, ותכליתם להגן על חיות הבר והמגוון הביולוגי, בו תלוי גם האדם, כמו גם להגן על חיות הבר כפרטים בפני עצמן. אלו מבטאים נאמנה גם את העקרון לפיו לאף אדם אין זכות קנויה להחזיק בעל חיים או לסחור בו, לא כל שכן בחיית בר. דברים אלו אוששו אך לאחרונה בבג"ץ 7952/21 **גרינבלט נ' השרה להגנת הסביבה** (24.7.2023).

כן מקובלים עלינו עקרונות המבוססים על שיקולי שמירת טבע במישור המקומי והבינלאומי, מניעת סיכון לבריאות הציבור, ושיקולי צער בעלי חיים ורווחתם. אלו עולים בקנה אחד גם עם אמנות אשר רט"ג מופקדת על יישומן, בהן האמנה בדבר סחר בין-לאומי במינים של חיות בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה (להלן: **אמנת CITES**) והאמנה בדבר מגוון ביולוגי (להלן: **אמנת המגוון הביולוגי**).

בד בבד, לטעמנו המדיניות המוצעת לא מעניקה משקל מספק לשיקולי הגנת בעלי החיים. בכך נמקד חלק גדול מהערותינו, תוך התייחסות לפרקטיקות שאינן עולות בקנה אחד עם מדיניות ראויה ועם הדין, ובפרט ההתפתחויות השונות שחלו מאז נקבעה המדיניות הקודמת לפני למעלה משני עשורים. בנייר עמדה זה נתייחס לדילמות הפרטניות שהוצגו במפגש שיתוף הציבור מיום 12.6.23, וכן נבקש כי במסגרת עדכון המדיניות והתאמתה לתקופתנו, לרבות המשבר האקלימי והאקולוגי שכבר פוקדים את עולמנו, יוגבל ויצומצם באופן משמעותי הסחר בחיות הבר.

בתמצית, נטען כי במסגרת עדכון המדיניות, על בסיס דיני הגנת חיות הבר ועקרונות המדיניות המוצעת, יש לנקוט לכל הפחות בצעדים הבאים:

- א. הפסקת הסחר בתוכי ג'אקו, לרבות הסחר הפנימי- כפי שכבר החליטה הרשות בעבר – וזאת בשל הפגיעה הקשה בבעלי חיים מורכבים אלו, המצויים בסכנת הכחדה ונסחרים באופן בלתי חוקי;
- ב. הפסקת הסחר במינים שפלושו והתבססו בטבע בישראל, כמו גם במינים שקיימת הערכת סיכון המלמדת כי הם עלולים לעשות כן;
- ג. הפסקת הסחר בחיות בר במצב שימור פגיע, כאלה שסחר בהן עלול לפגוע במערכות אקולוגיות או להוות סיכון לבריאות הציבור;
- ד. הפסקת סחר בחיות בר הנסחרות באופן בלתי חוקי באופן שכיח, לרבות תוך הלבנה של סחר בלתי חוקי;
- ה. הפסקת סחר בחיות בר מורכבות שהחזקתן בשביה כרוכה בפגיעה בהן;
- ו. הפסקת שיטות גידול הכרוכות בפגיעה שלא כדין בבעלי החיים, ובכלל זאת הפרדת גוזלים מהוריהם הביולוגיים לפני גיל גמילה, והחזקת זוחלים במגירות;
- ז. קביעת הוראות ותנאים מפורשים בהיתרים לשם שמירה על רווחת בעלי החיים ממינים ספציפיים.

א. מאפייני הסחר בחיות בר בישראל

כפי שעולה מעקרונות המדיניות, למדיניות הסחר בחיות בר השלכות כבדות משקל על מצב שימור המינים בישראל ומעבר לים, על רווחת הפרטים הנסחרים, על החינוך ועל בריאות הציבור. כקבוצה אשר חקרה את מאפייני הסחר בחיות בר בישראל, נבקש להציג את ממצאינו תחילה בפני הרשות, כתשתית לכל דיון וקבלת החלטות על יסוד תשתית עובדתית מלאה ורלוונטית.

סחר בלתי חוקי בהיקף נרחב:

הסחר הבלתי חוקי בחיות הבר ומוצריהם נחשב לאחד מענפי הפשע המאורגן הגדולים בעולם, אשר נקשר בסוגים אחרים של פשע מאורגן לרבות סמים, נשק וסחר בבני אדם. סחר זה מגלגל מיליארדי דולרים מדי שנה ברחבי העולם. הוא מחייב תשתית בלתי חוקית רחבה ומאורגנת, וביצוע מגוון פעולות אסורות כדי להבריח את בעלי החיים, לרבות הלבנת בעלי חיים אסורים בסחר והרווח המופק מכך.

תופעה זו לא פוסחת על ישראל. במשך חודשים בודדים תיעדנו כ- 1,850 חשבוניות אינטרנטיים שונים בעברית, בעיקר בפייסבוק, המציעים למכירה חיות בר (כ-83% בעלי כנף, כ-10% זוחלים וכ-6% יונקים) בעשרות קבוצות - רובם המכריע חשבוניות פרטיים ומזוהים, ולא של עסקים הקשורים בסחר בחיות. זאת כאשר בהתאם לנתונים שנמסרו לפי חוק חופש המידע, תשנ"ח-1988, היו באותה עת בישראל רק 182 בעלי היתר סחר בתוקף. על בסיס מחקר מעמיק, אנחנו מעריכים שרוב הסחר, עד כדי 85% ממנו, מתבצע כיום בין אנשים שאינם מגדלים מקצועיים ואינם סוחרים מאושרים ע"י רט"ג, כשחלקם מחזיקים בתי גידול עם מאות בעלי חיים, ללא כל פיקוח.

מכלול הפרסומים הציעו 19,192 חיות למכירה, מתוכן יותר מ-35% (6,722), שייכות למינים הנכללים בנספח I של אמנת CITES ו/או ב"רשימות השחורות" של רט"ג. מדובר במינים שכללם הם אסורים בייבוא ו/או בסחר בשל היותם בסכנת הכחדה ובהתאם למדיניות הישראלית, משיקולי סיכון אקולוגי לטבע המקומי ובחז"ל, וסיכון בריאות הציבור (מספר סוגי נחשי ענק וחיות בעלות ארס).

מצב דברים זה נובע גם ממדיניות שאינה אחידה או עדכנית דיו, לצד פיקוח ואכיפה בלתי אפקטיביים אל מול ממדי הסחר. כך למשל, "הרשימות הלבנות" לשנת 2022 כללו 44 מינים הנמצאים ברשימות האדומות של המינים המאוימים של האיגוד הבינלאומי לשימור הטבע (IUCN), מתוכם 12 מינים בסכנת הכחדה (EN) וסכנת הכחדה חמורה (CR). בתקופה קצרה איתרנו מודעות מכירה של כ-1,500 בעלי חיים השייכים לקטגוריות אלו.

סיכון למגוון הביולוגי ולבריאות הציבור:

מגדלים מדווחים על מקרים רבים של הברחות חיות לתוך הארץ, כפי שגם מפורסם לא אחת בתקשורת. לצד המקרים שנתפסים, חיות רבות מגיעות ומתערבבות בחיות שהורבו בארץ באופן חוקי, ללא כל בקרה ותוך סיכון מינים מקומיים.

מינים ארץ ישראלים נפגעים קשות כתוצאה משחרור/בריחה של חיות הבר שיובאו או הוחזקו בבתים. לא מדובר רק ב"אגדות אורבניות" מהעבר, אלא במציאות יומיומית: לאורך תקופה קצרה תיעדנו מעל 500 פרסומים לגבי מקרים של חיות בר שאבדו או נמצאו ברחובות ללא מחזיקיהם. אם לא די בכך, מגדלים רבים "קוטפים" גוזלים ממיני דררה ותוכי נזירי מהעצים, מחתימים אותם וסוחרים בהם. התוכים מגיעים מהבר נגועים במחלות רבות, בעיקר כלמידיה - מחלה זואונוטית העלולה לגרום לזיהומים בדרכי הנשימה, כולל דלקת ריאות באדם.

הסחר בחיות בר בארץ ובעולם מהווה סכנה בריאותית חמורה. מגפת הקורונה, שכבר גבתה מיליוני קורבנות ברחבי העולם וערערה את כל רבדי החברה והכלכלה, היא דוגמה לתוצאה של קרבה פיזית הולכת וגדלה בין אנשים לחיות בר בעידן הגלובליזציה. כך גם האבולה, אבעבועות הקופים, שפעת העופות ועוד מחלות זואונוטיות שאנו שומעים עליהן יותר ויותר באזורים שונים של העולם, בתקופה האחרונה. חוקרים בינלאומיים התריעו במשך עשרות שנים, וממשיכים להתריע על עשרות נגיפים נוספים, בעלי פוטנציאל דומה, הנישאים ע"י חיות בר קורבנות סחר. איומים אלה צפויים אף להחריף עקב משבר האקלים. מחקר קצר זה מעלה מסקנות מדאיגות: המגדלים המקצועיים בחלקם, רוב המגדלים הפרטיים, ובוודאות המבריחים, לא מספקים חיות שעברו בדיקות רפואיות מקיפות ומספקות. החיות הנסחרות נמצאות בבריאות גרועה, במגע פיסי ישיר עם כל בני המשפחה.

התעללות, מצוקה ותמותה כתוצאה מטיפול לקוי ופרקטיקות נפוצות:

לא ניתן לקיים דיון על סחר בחיות הבר מבלי לעסוק בהשלכותיו על בעלי החיים הנסחרים עצמם. **איתרנו מאות עדויות על אנשים המחזיקים חיות בכלובים קטנים ומזוהמים עם תזונה לא נכונה.** מגדלים ישראלים נמצאו מחזיקים נחשים ולטאות במגרות פלסטיק ריקות, שלא כדין. תוכים משוחררים בבית, בעיקר כשכנפיהם קצוצות, סובלים מתאונות רבות כגון טריפה ע"י חתולים, שבירת עצמות, ובליעת מזונות שרעילים להם. כתוצאה מהשעמום והסטרס, התוכים מפתחים להתנהגויות סטריאוטיפיות לשביה כגון לעיסת הכלוב, הליכה במסלולים קבועים ומריטת נוצות. אלו מקבילים להתנהגויות אנושיות שנחשבות להפרעה נפשית קשה. תוכים רבים בארץ מקבלים תרופות פסיכיאטריות, על מנת לשרוד את חיי השבי ולהיות נסבלים על בעליהם.

מעבר לכך, שיטות גידול נפוצות הן אכזריות במיוחד. רוב התוכים מופרדים מהוריהם לגידול ביד לפני, או מיד אחרי בקיעה, כדי שיהיו נוחים יותר לגידול בשביה, מה שגורם להם לבעיות פסיכולוגיות חמורות. האכלת גוזלים דורשת השקעה מרובה ובמקרים רבים המגדלים מוכרים תוכים לא גמולים, לפעמים בני ימים אחדים, לאנשים פרטיים חסרי כל ניסיון. כתוצאה מכך, גוזלים רבים מתים במגוון דרכים מזעזעות כמו חנק, חימום יתר או זיהומים. **תיעדנו הצעות מכירה של 1,688 גוזלים לא גמולים. בנוסף, מגדלים לא מקצועיים יוצרים זיווגים בין מינים שונים ונוצרים היברידיים עם בעיות גנטיות קשות, במקביל, ריבוי של אינברידינג, הרבעות מקרבה ראשונה נפוצות מאד, והצאצאים סובלים ממחלות, נכויות קשות.**

ב. חיזוק יסוד ההגנה על בעלי החיים במסגרת עדכון המדיניות:

אינטרס ההגנה על בעלי החיים מוכר ומוגן בשיטתנו המשפטית, ומהווה אחד מאותם עקרונות כלליים שכל דבר חקיקה צריך להתפרש לאורם. לעניין זה יפים דבריה של כבוד השופטת שטרסברג-כהן בבג"ץ 6446/96 **העמותה למען החתול נ' עיריית ערד**, פ"ד נה(1) 769, 778 (1998), לפיהם **"נקודת המוצא של החקיקה הנושקת לזכות בעלי החיים לחיות היא שזכות זו קיימת ומוגנת בשיטתנו המשפטית."**

כך גם היטיב לתאר שם כבוד השופט גולדברג את הבשורה שהביא עמו חוק צער בעלי חיים, ואת שינוי נקודת האיזון בקביעת מתחם המידתיות להתעללות אסורה, בעמודים 799-801 לפסק הדין:

"חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) עטה את החובה המוסרית להגן על בעלי החיים בלבוש משפטי. החוק מכוון את התנהגותם של הפרטים ושל רשויות השלטון.

[..] החוק הרחיב את ההגנה על בעלי החיים. מעמדו החדש של ערך ההגנה על בעלי חיים הביא להסטת נקודת האיזון בינו לבין ערכים אחרים. הסטת נקודת האיזון מתבטאת, בין היתר, בחומרת הפגיעה הנדרשת בערך האחר, בדרגת הוודאות לקיומה של הפגיעה ובחובה לבחור באמצעי שמידת פוגענותו בבעל החיים נמוכה יותר."

בשורת חוקים, לרבות כאלו העוסקים בפגיעה בבעלי-חיים, נקבע כי בעת הפעלת סמכות מינהלית יש לשקול שיקולים לצמצום הפגיעה ברווחתם ולקידום מטרתו של חוק צער בעלי-חיים. חובות אלו עוגנו בין היתר בסעיף 12א לחוק להגנת חיות הבר, שנחקק במסגרת תיקון מקיף לחוק צער בעלי חיים משנת 2015. כך גם סעיף 1א2 (א) לחוק צער בעלי חיים, שנחקק באותו תיקון, מטיל חובה מוגברת על מחזיק בבעל חיים לספק לו את צרכיו, לדאוג לבריאותו ולמנוע התעללות בו.

תקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (החזקה שלא לצרכים חקלאיים), תשס"ט-2009 (להלן: **תקנות ההחזקה**) קובעות אף הן עקרון מסגרת לפיו **"מטרת תקנות אלה לקדם את רווחת בעלי חיים בהיותם בעלי צרכים גופניים, בריאותיים, התנהגותיים, מנטליים וחברתיים;..."** ולצדו צורך בתנאים הולמים, העשרה סביבתית וסיפוק צרכיהם של בעלי החיים. יודגש כי תקנות אלו קובעות תנאים מינימליים בלבד להחזקת בעלי החיים, אשר בכל מקרה כפופים לאיסור התעללות הכללי הקבוע בסעיף 2(א) לחוק העיקרי.

לא ניתן לחלוק על כך שעל התפתחויות אלה, שהן מאותרות למדיניות הקיימת, לקבל ביטוי ומשקל ממשלי בעדכון מדיניות הרשות. אולם לצערנו טיוטת המדיניות לא נותנת מענה מספק לסוגיות אלה, והדברים גם לא קיבלו ביטוי מספק גם במפגש שיתוף הציבור. מסמך המדיניות של הרשות בדבר החזקת חיות בר וערכי טבע מוגנים בשבייה (2018), לא ממלא את החלל הנדרש, או מפא פגם זה. כך, לצד קביעת תנאי החזקה כלליים שלרשות כמעט ואין יכולת מעשית לפקחי עליהם בנסיבות העניין, המסמך נצמד בעיקרו ל"חמש החירויות" שנקבעו עוד בשנת 1965 (חירות מרעב ומצמא; חירות מאי-נוחות סביבתית; חירות מכאב, פגיעה ומחלות; חירות לבטא התנהגויות נורמליות/טבעיות; חירות מפחד ומצוקה). מיתר לציין שבעשורים הרבים שחלפו מאז חלו התפתחויות משמעותיות בידע המדעי אודות צרכיהם של בעלי החיים, בתפיסות החברתיות ובדוקטרינות משפטיות אודות המשקל שיש להעניק להגנה על בעלי החיים ועל חייהם, כפרטים בפני עצמם וכחלק מהטבע. התפתחויות אלה זונחות את גישת

"חמש החירויות" לטובת הכרה הולכת וגוברת בגישה המכירה בזכותם של בעלי החיים **טובים**, ולמצער **לחיים שראוי לחיותם**, ולחובות המהותיות הנגזרות מכך המטילות על האדם חובה פוזיטיבית לספק להם את צורכיהם המורכבים השונים.¹

לפיכך, במסגרת עדכון המדיניות ויישומה, על הרשות להעניק משקל ממשתי רב יותר לשיקול הגנת בעלי החיים, ובכלל זה לבחון מחדש את עמדתה ביחס לרשימות ולהיתרים, ומכל מקום עליה לקבוע תנאים ודרישות מפורטות המותאמות לבעלי החיים הספציפיים, במסגרת היתרי החזקה.

ג. עקרון הזהירות המונעת, הבסיס המדעי לרשימות הסחר והצורך בפישוט המנגנון:

במסגרת עדכון המדיניות יש לטעמנו לבסס באופן מהימן ועקבי יותר מספר עקרונות, שכיום ישנה חוסר בהירות לגביהם או שהם מיושמים באופן חלקי או שרירותי:

ראשית, לצד הכרת הרשות בצורך לפעול על פי עקרון הזהירות המונעת (פרק III למדיניות המונעת), יש להחיל עקרון זה, המהווה אחד מעקרונות היסוד של המשפט המינהלי הישראלי,² בצורה עקבית על **מכלול יסודות המדיניות**. דהינו, כאשר יש ספק באשר לאפשרות לספק תנאי רווחה טובים לבעל החיים, או כאשר ישנו ספק שמה הסחר בחיות הבר עלול להיות כרוך בפגיעה בטבע או בכריאות הציבור, יש לאסור עליו.

צעד זה עולה בקנה אחד עם אמנת המגוון הביולוגי, שאימצה אף היא עקרון הזהירות המונעת כעקרון מנחה בקביעת מדיניות ומייחסת לו חשיבות רבה. כך מתוך ההקדמה לאמנת המגוון הביולוגי: **"Where there is a threat of significant reduction or loss of biological diversity, lack of full scientific certainty should not be used as a reason for postponing measures to avoid or minimize such a threat"** (ר' גם בעקרונות המנחים של האמנה, 2004). כך גם בתכנית האסטרטגית של אמנת CITES לשנת 2005 צוין כי: **"Where uncertainty remains as to whether trade is sustainable, the precautionary principle will prevail as the ultimate safeguard"**.³

בענייננו, המציאות מלמדת כאמור כי סחר בחיות בר כרוך לא רק בפגיעה קשה בבעלי החיים הנסחרים אלא גם בפעילות בלתי חוקית ענפה ומובנית, ומהווה אחת מהסיבות העיקריות למשבר הכחדת המינים. לא בכדי פרסם בשנת 2019 ה-IPBES התרעה חסרת תקדים לפיה קצב הכחדת המינים הנובע מפעילות אנושית הוא כה חמור, לרבות בשל סחר בחיות בר, עד כי הוא מסכן את המשך החיים על פני כדור הארץ.⁴

שנית, יש להחיל עקרון זה גם בקביעת המינים המותרים ואסורים בסחר, תוך שמירה על עקביות, עדכניות וזהירות מדעית. כיום הרשות אמנם מתייחסת בין היתר לסטטוס שימור המינים שקבע ה-IUCN, אולם מסיבות שאינן ברורות מתירה כיום סחר במינים המצויים בקטגוריות הסיכון הגבוהות ביותר - **סכנת הכחדה (EN) או סכנת הכחדה קריטית (CR)**. מעבר לכך, יש לתת את הדעת לכך שתהליך ההערכה של מצב השימור של מינים הוא איטי מיסודו. הוא דורש מימון, עבודת שטח מקיפה של קבוצות חוקרים, עיבוד ופרסום הממצאים. מדובר בתהליך שעלול לקחת שנים. דווקא מינים רגישים לניצול יתר (כגון מינים אנדמיים המאופיינים בתפוצה מצומצמת וריבוי טבעי איטי), נחשבים לא פעם כאטרקטיביים לסוחרים חיות. לפיכך, יש לעצור את הסחר במינים המצויים בסכנת הכחדה ובסטטוס שימור פגיע (VU), בפרט כשתפוצתם נמצאת במגמת ירידה, גם כאשר לא קיימת לגביהם הערכת שימור עדכנית, או שאין לגביהם מספיק מידע.

יצוין שהחוקרים טולנד ואחרים מצאו שהקריטריונים המשמשים לגיבוש הרשימות השחורות והלבנות, ברמה הבינלאומית, הלאומית והאזורית של מינים המותרים ואסורים לסחר באירופה, ארצות הברית וקנדה, אינם עקביים ולא נמסכים על ראיות מדעיות מספקות - ולכן לא יעילים בהגנה על המינים.⁵ לפי בדיקתנו, המצב בישראל אינו שונה, והרשימות הן לעתים קרובות שרירותיות ואינן מספקות הגנה מספקת למיני חיות הבר.

שלישית, קיים צריך ברור בפישוט המנגנון הרשימות שמפרסמת הרשות. ריבוי הרשימות, ובכלל זה רשימות לבנות המונות עשרות ומאות מינים של בעלי חיים, הוא לא רק רחב מדי באופן הפוגע בבעלי החיים ושאינו בר קיימא, אלא גם מבלבל את הציבור וקשה לאכיפה. ניתן ללמוד מהדוגמה של בלגיה, אשר החל משנת 2001 החילה מודל של **רשימה אחת בלבד** - רשימה לבנה, או "positive list".⁶ מדובר ברשימה מצומצמת, שניתנת להבנה בקלות ופשוטה לאכיפה. הרשימה מבוססת על חמישה קריטריונים שקופים, אשר רווחת בעלי החיים חולשת על רובם, כעקרון מנחה ראשון במעלה, כך:

(1) **רווחת בעלי חיים** - זה הגבלת הרשימה לבעלי חיים שפשוט לגדל בשבי תוך שמירה על רווחה טובה, בהתחשב בצרכיהם הספציפיים מבחינה פיזיולוגית, התנהגותית, חברתית וכד' ומידת הרגישות שלהם להחזקה בשביה;

2) **השפעה על הסביבה** - הרשימה מוגבלת למינים שאין לגביהם ראיות שיוכלו לשרוד בטבע אם יברחו;

3) **בריאות הציבור** - אי הכללת בעלי חיים תוקפניים, ארסיים, שעלולים להפיץ מחלות וכד';

4) **Husbandry** - הידע הביבליוגרפי שקיים וזמין לגבי כל מין;

5) **העדר ספק** – במקרה של מידע סותר או אי ודאות לגבי היכולת להחזיק בעל חיים בהתאם לעקרונות הנ"ל, בעל החיים לא ייכלל ברשימה. באופן זה, בו הנחת המוצא היא כי בעלי החיים לא מתאימים לגידול בשבי אלא אם הוכח אחרת באופן, תימנע היווצרות בעיות שיהיה צורך לפתור בדיעבד לאחר קביעת "עובדות בשטח" (כגון סחר בחיות בסכנת הכחדה דוגמת תוכי הג'אקו, מינים פולשים וכדומה).

לכך יש להוסיף קריטריונים נוספים, כגון: מקור בעל החיים, תוך איסור סחר בבעלי חיים שמקורם בטבע או ישנו חשש כזה - לרבות כשמקורם במדינות שיש לגביהן מידע על כך שמתקיימת בהן פעילות ציד וסחר לא חוקית או "הלבנה" של מינים שמקורם בטבע כילידי שבי; מינים שיש לגביהם סיכון אקולוגי; או סיכון שישמשו כפונדקאים לטפילים ולמחלות שעלולות לעבור לבעלי חיים או לאדם.

ד. התייחסות פרטנית לבעלי החיים הנסחרים ולדילמות שהוצגו במפגש שיתוף הציבור:

ד.1. בעלי כנף והפסקת הסחר בתוכי ג'אקו:

תוכים (Psittaciformes) מייצגים את אחת הקבוצות הטקסונומיות הנפוצות ביותר בסחר הבינלאומי בחיות מחמד. מיליוני תוכים נסחרים ברחבי העולם עם השלכות חמורות על שימור הטבע, רווחת בעלי החיים, הכלכלה העולמית ובריאות האדם.⁷ בנוסף לניצול יתר של אוכלוסיות בר,⁸ הסחר נקשר למספר בעיות, כולל פלישת מינים⁹ והתפשטות של מחלות זיהומיות.¹⁰

באופן פרטני, תוכי האפרור האפריקאי (ג'אקו) (*Psittacus erithacus*) הכולל את תת המין (*Psittacus erithacus timneh*),¹¹ הוא ממיני התוכים הכי נפוצים בסחר בין לאומי, באופן חוקי ולא חוקי. מאז שנות השבעים, דווח על למעלה מ-1.2 מיליון תוכי ג'אקו שמקורם בטבע, שנסחרו בעולם בהיתר סייטס.¹² שיעור התמותה מלכידת תוכים, כגון הג'אקו, מהטבע למטרות סחר מוערך ב-40-60% ולכן, ניתן להסיק, שמספרי התוכים שהוצאו מהבר היו לפחות כפולים מהמספרים המדווחים.¹³

במקביל התרחש סחר לא חוקי בכמויות גדולות מאוד, באופן התואם את הידע המחקרי לפיו סחר חוקי וסחר בלתי חוקי בחיות בר משולבים זה בזה. ההשפעה של סחר נרחב מימדים שכזה היתה הרסנית: נמצאו הוכחות לכך שגאנה איבדה 90-99% מאוכלוסיית הג'אקו שלה מאז 1992;¹⁴ לכך שהמין הגיע להכחדה כמעט מוחלטת בחלקים נרחבים בטוגו ובבנין;¹⁵ ולכל שנרשמה ירידה משמעותית במספריו באגן קונגו.¹⁶ הוכח גם כי הסחר החוקי במין זה ואחרים שימש להסוואת הברחות בלתי חוקיות של תוכי ג'אקו.¹⁷ נוכח ראיות אלה ואחרות ללכידה ולניצול יתר של המינים, וירידות חמורות במספריהם במערב ובמרכז אפריקה, החליטה CITES במסגרת CoP 17 (2016) להעביר את המינים הללו לנספח I, במסגרת החלטה רחבה על עדכון נספחי האמנה, ובכך לאסור על סחר בין לאומי בפרטים שהוצאו מהטבע למטרות מסחריות החל משנת 2017, למעט חריגים פרטניים למיזמי גידול בשבי הרשומים האמנה.¹⁸

למרות איסור הסחר הבין לאומי, הסחר בג'אקו ממשיך בכמויות עצומות גם בתוך אפריקה וגם ברמה הבין לאומית.¹⁹ בהערכה האחרונה של IUCN Red List משנת 2020, המינים *Psittacus erithacus* ו-*Psittacus timneh* עדיין מוכרזים כמינים בסכנת הכחדה (EN) מכיוון שהם נתונים ללחץ לכידה כבד בחלקים גדולים מאזורי התפוצה שלהם. למרות שניתן לגדל תוכי ג'אקו בשבי, הקלות היחסית שבה אפשר ללכוד מספרים גדולים מהטבע ולהעבירם לשווקים, פירושה שציפורים שמקורן בטבע נותרו מקור נפוץ לשוק חיות המחמד, כמו גם למאגר רבייה לחוות גידול בשבי של המין.²⁰ פרטים רבים מוסתרים בתוך משלוחים חיים, בין מיני ציפורים אחרות, המותרות בסחר, ואישורי CITES מזויפים משמשים למשלוח תוכים אפורים בטיסות מסחריות.²¹

הארגון למאבק בסחר בחיות בר – EAGLE,²² הפועל במדינות אפריקאיות שונות, מחרים מאות תוכי ג'אקו בשנה ממבריחים לא חוקיים. לדברי אופיר דרורי, מייסד הארגון, גאנה, סנגל ומדינות מרכז אפריקה הן צמתים שבהן נאספים התוכים לפני ייצוא. רוב הברחות נשלחות לדרום אפריקה, לאירופה ולארצות ערב. זהו מין שקל מאוד "להלבין" ולהציגו ככזה שמקורו בשבי, ובכך להכניס את הפרטים המוברחים לתוך מעגל הייצוא וסחר הפנים המותרים. גם הארגון World Animal Protection מצא כי אפרורים אפריקאים שנלכדו בטבע נשלחו בטיסות מקונגו, ניגריה ומאלי למזרח התיכון ולאסיה.²³

מצ"ב כנספח 1: דוגמאות לתוכים שניצודו באפריקה והוחרמו על ידי ארגון EAGLE.

חיות בר רבות, וביניהן תוכים, מוברחות בתדירות גבוהה לתוך מדינת ישראל דרך מעברי הגבול היבשתיים. לכן, למרות שישאל הכניסה את תוכי הג'אקו לרשימה השחורה, ובכך אסרה על הייבוא של המין. יש לשער, שחלק מהג'אקואים שמוברחים מהבר למזרח התיכון ולכיוון ארצות ערב מגיעים לארץ ומתערבבים בתוכים שנולדו בשבי.

מעבר לכך, לסחר וגידול האפרור האפריקאי יש השלכות חמורות על רווחת הפרטים הנסחרים. מומחים גילו שהג'אקו הוא אחד ממיני הציפורים החכמות ביותר בעולם.²⁴ יש להם יכולות קוגניטיביות מורכבות, זיכרון מעולה ומיומנות ווקאלית גבוהה. מבנה המוח שלהם דומה מאוד לזה של בני האדם והאינטליגנציה שלהם משתווה לזו של ילדים.²⁵ הם חיים במשך עשרות רבות של שנים, ובטבע, עפים עשרות קילומטרים ביום וחיים חיי חברה מפותחים בקבוצות מגובשות. לכן, החיים בשבי אינם מתאימים לצרכיהם הפיזיים, המנטליים, ההתנהגותיים והחברתיים.²⁶ כתוצאה מהשעמום והסטרס, התוכים מפתחים התנהגויות סטריאוטיפיות לשביה כגון לעיסת הכלוב, הליכה במסלולים קבועים ומריטת נוצות. אלו מקבילים להתנהגויות אנושיות שנחשבות להפרעה נפשית קשה.²⁷ תוכי ג'אקו רבים בארץ מקבלים תרופות פסיכיאטריות, על מנת לשרוד את חיי השבי ולהיות נסבלים על בעליהם.

הפסקת הסחר הפנימי במין זה, על ידי הוצאתו מהיתר הכללי ואיסור הסחר בו, היא הדרך היחידה להפחית את חלקינו בסכנת ההכחדה של המין ובפגיעה הקשה בפרטים הנסחרים.

נציין כי עם העברתו של תוכי ג'אקו לנספח I של האמנה וכניסתו לתוקף של איסור הסחר בו, לפני שש וחצי שנים, המזכיר הכללי של האמנה, מר ג'ון סקאנלון, הגדיר את ההחלטה, כחלק מההחלטות שהתקבלו ב-CoP 17, כ game changer for the world's wildlife". הוא הוסיף כי להחלטות, בהן הפסקת הסחר בג'אקו, תהיינה השלכות רחבות על המערכות האקולוגיות, על בני האדם ועל הכלכלה, וכי על המדינות החברות מאמצים ביישום ההחלטות, תוך נקיטה בצעדים קונקרטיים נחוצים.²⁸

לא למותר לציין כי באוקטובר 2022, לקראת ועידות אמנת CITES (COP 19) והאמנה בדבר מגוון ביולוגי (COP 15), אימץ הפרלמנט האירופי החלטה הקוראת להפסקת הסחר הבלתי חוקי בחיות בר עד 2025, בה עמד בין היתר על הראיות לזליגה שבין סחר חוקי לסחר בלתי חוקי והלבנת הון, בה נקבע:

"...[T]here is evidence that the legal trade in wild animals serves as cover for illegal trade activities, provides abundant laundering opportunities and complicates enforcement; calls on the EU to address both the legal and illegal trade in wild animals in the revision of the EU action plan against wildlife trafficking."²⁹

ראו גם את החלטת ועידת האמנה למגוון ביולוגי (2022) לפיה על מדינות העולם לנקוט בצעדים דחופים לעצירת הכחדת המינים שמקורה בפעילות אנושית עד לשנת 2030, ולאפשר את שיקום המגוון.³⁰

על ישראל לפעול באופן ההולם את הדין הפנימי ואת מחויבותיה הבינלאומיות לפי אמנות אלה, זאת בין היתר גם בשל עקרון הזהירות המונעת כמפורט לעיל. במסגרת זו יש לקחת בחשבון את הממצאים המלמדים על שכיחותו הרבה של סחר בלתי חוקי בבעלי חיים אלו, הנערך בחסות ובכסות של סחר חוקי. על רקע מציאות זו, ההבחנה בין סחר פנים לחוץ בעניין הג'אקו אינה ישימה, לא מגשימה את מטרות האמנה ומנוגדת לעקרונות המדיניות על כל היבטיה.

נזכיר גם כי עוד בחודש פברואר 2022 פרסמה הרשות מסמך אשר ביקש להבחין בין סחר פנים לסחר חוץ (שכונה בתחילה "הרשימה הירוקה"). במסמך זה צוין במפורש כי מינים שונים, בהם תוכי ג'אקו "הם מינים אשר לא יותרו לסחר בשנת ההיתרים הבאה, ועליכם להיערך לכך בהתאם". בהיתר הכללי באותה שנה הובהר כי מין זה לא יופיע בהיתר הכללי החל משנת 2023, וכי מגדל שלא ידווח על החזקה של תוכי ג'אקו באותה שנה, לא יוכל לקבל היתר החזקה בו. הערה דומה פורסמה בהיתר ההחזקה הכללי לשנת 2021. צעדים אלה שיקפו מדיניות ראויה ומתבקשת ביחס לבעלי חיים פגיעים ורגישים אלו המצויים בסכנת הכחדה, כאשר למגדלים ולסוחרים ניתן די והותר זמן על מנת להיערך לשינוי הנדרש. הממצאים החמורים והידע המדעי הנ"ל מלמדים ביתר שאת כי יש ליישם החלטה זו ושאינן כל הצדקה לשנותה. שינוי כזה משמעו הברור, עוד טרם יישום עקרון הזהירות המונעת, עידוד הסחר והכחדתם של תוכים אלו, כמו גם פגיעה קשה בהם בשביה.

עוד נדגיש כי בהתאם להודעת ההחמרה שהגישה הרשות למזכירות אמנת CITES משנת 2019, המדיניות הישראלית לא מחילה החרגות על פרטים ילידי שבי המנויים בנספח I לאמנה, ולא רואה בהם כמינים המנויים על נספח II. עקרון זה צריך להשפיע גם על פרשנות החוק ומדיניות הרשות לעניין סחר פנימי.

לאור האמור, יש לאסור על המשך הסחר בתוכים אלו- הן סחר חוץ והן סחר פנים- ולכל היותר לקבוע הוראת מעבר ביחס לפרטים המוחזקים כיום כדין.

ד.2. מינים פולשים:

נבקש להתייחס לדילמות הנוספות שהוצגו במפגש שיתוף הציבור, הנוגעות למדיניות הראויה ביחס לחיות בר מוגנות אסורות בסחר המוגדרות כמין פולש, או כאלו שנסחרו בהיתר אך הערכות סיכון עדכניות מצביעות על התבססותן בטבע.

עמדנו לעיל על המחיר הכבד שמשלמים הטבע ובעלי החיים בישראל ובהו"ל בגין פעילות אנושית זו של סחר בחיות בר, המסכנת גם את בריאות הציבור. כידוע, מינים שונים של חיות בר הובאו לישראל על ידי האדם בכוונה או שלא בכוונה והצליחו להתבסס ולהתרבות באופן טבעי בארץ. הדבר עולה גם מטיטת המדיניות בה צוין כי "הסחר הבינלאומי בחיות-בר לשוק חיות-המחמד מהווה את ממסלולי החדרת מינים פולשים המשמעותיים".

כל זאת, בתקופה של משבר אקלימי ואקולוגי חמור, בעטיו פרסמו בשנת 2021 הפלטפורמה הבין-ממשלתית למדיניות מדעית בנושא מגוון ביולוגי ושירותי מערכות (IPBES) והפאנל הבין-ממשלתי לשינוי האקלים (IPCC) הודעה משותפת בה עמדו על הקשר ההדוק בין משברים אלו, שמקורם בפעילות אנושית, ועל הצורך להיאבק בהם יחד.³¹

התנהלות זו, הן כשהיא נעשית במכוון והן כשמקורה ברשלנות או טעות אנוש, מלמדת כי זליגה של מינים לטבע היא חלק בלתי נפרד מהאופן בו מתקיימים הסחר וההחזקה הפרטית של חיות בר. הדבר מסב נזקים עצומים, בעוד מנגנוני הפיקוח והאכיפה הקיימים אינם מסוגלים להתמודד עם התופעה והשלכותיה. כך, הנזק שמינים פולשים גורמים למינים המקומיים, לבריאות הציבור ולחקלאות בישראל הוערך לאחרונה בכ-473 מיליון ש"ח בשנה.³² מבחינת שיקולי הגנת בעלי החיים, דרכי ההתמודדות העיקריות עם מינים שהתבססו בטבע הן אכזריות ברמת הפרט וכוללות ירי, לכידה והרג בהיקפים גדולים. לכך יש להוסיף את סבלם של חיות הבר המקומיות הנדחקות מבתי הגידול שלהן ומצויות בסכנת הכחדה כתוצאה מהצורך להתחרות על משאבי הטבע המתמעטים מול מינים המתרבים בקצב מהיר ביותר, כיוון שאין להם טורפים טבעיים.

לפיכך, במסגרת מדיניות החסר בחיות בר ישנה חשיבות רבה למניעה מראש של התבססות של מינים חדשים טבע בישראל. יש להטמיע צעדים ברורים שיגנו על המגוון הביולוגי מפני איומים הנובעים מסחר זה, ישפרו את חוסן המגוון ועל המערכות הטבעיות שכולנו תלויים בהן.

לאור זאת אנו תומכים בעמדת הרשות כפי שהוצגה במפגש שיתוף הציבור, לפיה אין להתיר סחר במינים המוגדרים כפולשים בפועל בישראל, כגון דררה, תוכי נזירי ומיינה הודית.

כך גם לטעמנו אין להמשיך להתיר סחר במינים שבעבר הותרו לגידול וסחר, אך היום הערכות הסיכון מצביעות על סכנת פלישה: בפרט מינים שכבר שנוצפו בשכיחות גבוהה בטבע ואף מקננים בו, דוגמת תוכי סנגלי, הבני ורוד-פנים וקוניור שחור-ראש. לגבי מינים אלו, ניתן להתיר המשך החזקה כדין לפרטים הקיימים כיום בלבד.

ד.3. הערות לעניין בעלי כנף נוספים:

בנוסף לאמור לעיל, החזקת תוכים בשביה כרוכה בפרקטיקות נפוצות אשר גורמות להם לסבל רב, ואשר יש לאסור עליהן במסגרת עדכון מדיניות הסחר וההחזקה של חיות בר. נבקש להתמקד כאן בפרקטיקה מרכזית, שיש להפסיקה, וכן להצביע על מינים נוספים שיש לעצור את הסחר בהם, לשם קיום מדיניות אחידה וקוהרנטית:

I. איסור על הפרדת גוזלים טרם גיל גמילה

באופן טבעי, רוב מיני התוכים הם מונוגמיים וההורים מתחלקים ביניהם בנטל גידול הגוזלים. הצעירים מבלים בקן עד הגעתם לגמילה, קרי, עד שהם מתחילים לאכול בעצמם מזונות מוצקים ומסוגלים לשמור על חום גופם. התהליך לוקח בין שלושה שבועות לארבעה חודשים, בהתאם למין הציפור. במקביל לגמילה, הגוזלים לומדים לעוף ומתרחקים בהדרגה מהקן. ההורים ממשיכים ללוותם ולטפל בהם במשך מספר חודשים לאחר מכן.³³

לעומת זאת, שיטת הגידול הנפוצה בישראל, הכוללת הפרדה מוקדמת ביותר של גוזלים מהוריהם הביולוגיים, היא אכזרית במיוחד. רוב התוכים עוברים תהליך החתמה, שכולל גידול והאכלה מכוונת של גוזלי התוכי הרחק מהוריו ומבני מינו האחרים. פרקטיקה זו נעשית באופן מכוון, בעיקר כדי להגביר את התלותיות של הגוזלים במגדלים ולכן

נוחים יותר לגידול. לכן הביצים או הגוזל, נלקחים מהוריהם ל"גידול ביד", לפני או מיד לאחר הבקיעה, מה שגורם להם לבעיות פיסיות ופסיכולוגיות חמורות.³⁴

כך למשל, האכלת גוזלים דורשת השקעה מרובה סביב השעון, אולם במקרים רבים המגדלים מוכרים תוכים לא גמולים, לפעמים בני ימים אחדים או כאשר הם עדיין בביצה, לאנשים פרטיים חסרי כל ניסיון. כתוצאה מכך, גוזלים רבים מתים במגוון דרכים מזעזעות. בעיות הקשורות בהאכלת יד לא נכונה כוללות: דלקת ריאות, הנובעת ממזון הנשאף לריאות הציפור, זפק שרוף או מנוקב, הנובע מהאכלה בכוח או מזון בטמפרטורה גבוהה מדי, תת תזונה, כשלים בהתפתחות התקינה של העצמות ומוות.³⁵

בנוסף, מחקרים רבים מצביעים על חסך בטיפול אימהי כמקור להפרעות נפשיות רבות באנשים ובעלי חיים.³⁶ החסך משפיע על התפתחות באזורי מוח המעורבים ברגש ובתפקוד קוגניטיבי, וגורם לנזקים לטווח ארוך במערכות מטבוליות וניירו-התנהגותיות.³⁷ רבים מהם סובלים מזיכרון ומפוביות שפוגעים קשות באיכות חייהם.³⁸ כמו כן, בעלי חיים שלא חוו טיפול אימהי מגלים קשיים רבים בזיווג וברבייה, ובמקרים רבים נמשכים מינית לבני האדם שמגדלים אותם ולא לבני מינם.³⁹ ניתן לייחס רבות מהבעיות ההתנהגותיות והפסיכולוגיות מהן סובלים תוכים שמוחזקים כחיות מחמד בישראל, לאותה הפרדה מוקדמת מהוריהם הביולוגיים.

הידע המדעי העדכני מצביע על כך שתוכים הם בעלי יכולות קוגניטיביות גבוהות מאד, השוות לפרימטים ולילדים מבחינת אינטליגנציה וצרכיהם הפסיכולוגיים והחברתיים.⁴⁰ הפרדת גוזלים טרם גיל גמילה מעצימה את הסבל, השעמום והמתח הנגרם להם בשבי, השונה כל כך מתנאי החיים הטבעיים וצרכיהם הבסיסיים. כתוצאה מכך, תוכים רבים מפתחים התנהגויות סטריאוטיפיות לשביה כגון לעיסת הכלוב, הליכה במסלולים קבועים, מריטת נוצות ופגיעה עצמית, שלעיתים מובילה למוות. אלו מקבילות להתנהגויות אנושיות שנחשבות להפרעה נפשית קשה.⁴¹ בנסיבות אלה, תוכים רבים בארץ מקבלים תרופות פסיכיאטריות על מנת לשרוד את חיי השבי ולהיות נסבלים על בעליהם.

להפרדת התוכים מהטבע יש השפעות שליליות על רווחתם, כמו גם על מצב שימור המינים הללו בטבע ואף עלולה להוות איום על בריאות האדם. לכן מחקרים אקדמיים רבים מציעים שהתוכים כלל אינם מתאימים לחיות כחיות מחמד.⁴²

באופן אבסורדי, פגיעותם הרבה של הגוזלים ושלילת צרכיהם הבסיסיים הופכת לאמצעי שיווק ומיקסום רווחים בסחר משגשג שלא כדן.

מבחינה משפטית נציין תמצית כי הפרדה מוקדמת של גוזלים מהוריהם, הכרוכה בגרימת סבל פיזי ונפשי מהווה התעללות אסורה בניגוד לסעיף 2(א) לחוק צער בעלי חיים, כפי שפורש גם בפסה"ד בעניין חמת גדר, ושל חובות המחזיק כלפי בעלי החיים לפי סעיף 1א2(א) לאותו החוק. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר הם נעשים למטרות סחר או החזקה לצרכי נוי, לרוב ללא היתר כנדרש לפי החוק להגנת חיות הבר, בידי מגדלים שאינם מיומנים ותוך זילות מוחלטת של חיי הציפורים. כן יצוין שקליפורניה אסרה כבר בשנת 2003 על מכירת גוזלים לפני גיל גמילה.⁴³

לאור האמור, מתוקף עדכון המדיניות וחובת הרשות למנוע פגיעה זו בחיות הבר, יש לאסור על הפרדת גוזלים מהוריהם הביולוגיים טרם גמילתם, אלא אם קיים צידוק לכך מטעמים רפואיים הנוגעים לטובת הגוזל או הוריו. ניתן לעגן איסור זה בין היתר במסגרת תנאי ההחזקה בהם נדרש המגדל לעמוד.

II. הפסקת סחר במינים רגישים ופגיעים נוספים

בהתבסס על האמור לעיל, יש גם להוציא מההיתר הכללי ולעצור את הסחר בכל מיני התוכים הגדולים, הידועים ברגישות יתר לשבי, כגון מיני הארות (*Ara spp.*), מיני הקקדו (*Calyptorhynchus spp./ Cacatua spp.*), ומיני האמזונה (*Amazona spp.*).

מעבר לכך, לא ברורה לנו הכללתם של מינים שונים המקוטלגים על ידי IUCN ככאלו לגביהם נדרשים מאמצי שימור, ואשר ככלל אוכלוסייתם מצויה במגמת ירידה, בין היתר בשל לחצים ואיומים הנובעים מלכידתם וצידתם עבור שוק חיות המחמד האקזוטיות. יש לבצע מדי שנה בחינה של עדכונים טקסונומיים לרשימות השונות, ובכלל זה יש לאסור על הסחר בבעלי חיים אלו (בסוגריים – שנת ההערכה האחרונה):

Lathamus discolor – CRITICALLY ENDANGERED (2018)⁴⁴

Calyptorhynchus baudinii – CRITICALLY ENDANGERED (2021)⁴⁵

Cacatua alba – ENDANGERED (2021)⁴⁶

Calyptorhynchus latirostris – ENDANGERED (2022)⁴⁷
Padda (= Lonchura) oryzivora – ENDANGERED (2020)⁴⁸
Pauxi pauxi – ENDANGERED (2016)⁴⁹
Pionites leucogaster – VULNERABLE (2021)⁵⁰
Cacatua ophthalmica – VULNERABLE (2021)⁵¹
Agapornis nigrigenis – VULNERABLE (2016)⁵²
Goura cristata – VULNERABLE (2018)⁵³
Crax rubra – VULNERABLE (2020)⁵⁴
Poicephalus robustus – VULNERABLE (2020)⁵⁵
Psittichas fulgidus – VULNERABLE (2017)⁵⁶
Pyrrhura lepida – VULNERABLE (2021)⁵⁷
Pyrrhura leucotis – VULNERABLE (2017)⁵⁸
Pyrrhura perlata – VULNERABLE (2021)⁵⁹

כן יש לאסור על הסחר במין קוניור כחול גרון (*Pyrrhura cruentata*). זהו מין שנסחר בארץ, למרות שהוא מנוי על נספח I לאמנת CITES ובמצב שימור Vulnerable⁶⁰, ואינו מופיע באף אחת מהרשימות.

2. ד. זוחלים

הסחר והאחזקה הפרטית של זוחלים כ"חיות מחמד" מעלה חששות אתיים בנוגע לרווחת בעלי חיים (טיפול, אחסון, הובלה, רבייה אינטנסיבית בשבי, מתח ועקה בשבי, פציעה, מחלות ותמותה מוקדמת גבוהה); בריאות ובטיחות הציבור (זוחלים מהווים וקטורים יעילים במיוחד להעברת פתוגנים ולכן מסוכנים מאד לבריאות הציבור⁶¹, ופציעות הנגרמות על ידי נשיכה או חניקה); שימור מינים ובעיות סביבתיות (לכידה בבר); ושינוי אקולוגי (מינים זרים פולשים)⁶².

זוחלים הם חיות בר שאינן מביתיות, שהחזקתם בשבי כרוכה בדרישות ספציפיות. בשנים האחרונות מתפתח המחקר המדעי המעיד על יכולות החישה (sentience) של זוחלים, ועמו מחלחלת ההבנה שתנאים שאינם מתאימים לצורכיהם, משפיעים לרעה על בריאותם ורווחתם עד כדי פגיעה קיצונית⁶³. רוב המגדלים אינם מבינים את צורכיהם של הזוחלים שלהם, וטעויות בטיפול עולות בחייהם⁶⁴. ואכן, לפי מחקרים בחו"ל, 75% מהזוחלים, המגיעים לבתים פרטיים, מתים בייסורים תוך פחות משנה⁶⁵.

הפסקת גידול זוחלים במגירות ופרקטיקות פוגעניות נוספות

גם בארץ, רוב הזוחלים חיים בתנאים שאינם מתאימים להם ולפי הבנתנו אינם חוקיים. חלקם מגיע לבתים פרטיים, שם הם חיים בטרריום ומקבלים מעט תשומת לב מבעליהם. אך הזוחלים דורשים איזון מדויק בין טמפרטורה, אחוזי לחות, תאורת UVB, מקומות מסתור, תזונה נכונה והעשרה סביבתית⁶⁶. זוחלים ידועים במגוון רחב של התנהגויות חריגות ובעיות בריאותיות הנובעות מסביבת שבי לא מותאמת לצורכיהם⁶⁷. ואכן, הרשתות החברתיות מלאות בהוכחות על כך שזוחלים סובלים בישראל מתחלואה גבוהה ומוות אצל מגדלים לא מקצועיים. מצד שני, מגדלים שמחשיבים עצמם כמקצועיים כולאים נחשים ולטאות במגרות וקופסאות פלסטיק צפופות וחסרות כל העשרה, בלי לראות אור יום ובלי יכולת להתמתח, תוך הפרה של תקנות ההחזקה.

מצ"ב כנספח 2: צילומי מסך מהרשתות החברתיות המדגימות מערכות מגרות וקופסאות פלסטיק לגידול זוחלים בישראל.

גידול זוחלים במגירות הופך ליותר ויותר פופולרי בישראל וכבר נמצא בשימוש נרחב. מערכת המגרות כוללת בדרך כלל חימום המסופק דרך מערכת רפידות או כבלים טרמיים. זו מערכת חסרת גירויים והעשרה המכילה בדרך כלל מקום מסתור וקערת מים, עם ריפוד של עיתונים, שבבי עץ או נייר ספיגה. כתוצאה מהשעמום וחוסר הגירויים במגירות, הזוחלים נוטים לאכול יותר, ולכן גדלים במהירות והרבייה שלהם מוקדמת יותר⁶⁸. לכן זו השיטה המועדפת על מגדלים שמחזיקים אותם לשם ריבוי, מניפולציות גנטיות וסחר בצאצאים. מחקר שנעשה בגרמניה והשווה בין גידול נחשי פיתון מתכדרר בטרריום ובמגרות, מצא שהתנהגות סטריאוטיפית בנחשים נראתה כמעט אך ורק במערכת המגירות. מסקנת המחקר היא כי החזקה של פיתונים מתכדררים במערכת מגירות מובילה להגבלה ניכרת בהתנהגויות

אופייניות למין; לפיכך, אינה עומדת בדרישות להחזקה ("דירור") המותאמת לבעלי חיים.⁶⁹ המחסור הכמעט מוחלט בגירויים מזיק גם לרווחתן של שממיות מנומרות.⁷⁰

לפי מחקרם של וורוויק ואחרים,⁷¹ למרות שנחשים הם בעלי חיים בעלי תחושות וצרכים והחזקתם חייבת להיות כפופה לעקרונות הרווחה המקובלים של בעלי חיים, הם בעלי החוליות היחידים שמאוכסנים בדרך כלל בתנאים המונעים מהם להתמתח באופן מלא. בסקירה של ספרות מדעית שערכו החוקרים, הם מצאו שהמלצות המצביעות על גידול נחשים במתחם קצר יותר מהנחשים עצמם, התבססו על שיטות 'כלל אצבע' מיושנות שלא נתמכו על ידי ראיות מדעיות. לעומת זאת, המלצות המציעות גדלי מתחמים שאפשרו לנחשים להימתח באופן מלא ולהתנהג באופן יותר טבעי, השתמשו בראיות מדעיות ובשיקולים של רווחת בעלי חיים. התיישרות היא נורמלית, מובחנת ושכיחה בנחשים, והיא חיונית ובסיסית לבריאותם ולרווחתם. צוות החוקרים קורא להחזקת נחשים במתחמים שהם לפחות ארוכים מהנחש עצמו ומאפשרים לו התמתחות מלאה. מחקרים נוספים מאששים שכליאת נחשים בכלובים קטנים מאורך גופם, פוגעת אנושות ברווחתם.⁷²

מעבר לכך, עצם העיסוק ברבייה סלקטיבית (ברירה מלאכותית) בזוחלים הוא בעייתי בפני עצמו, ואינו מקבל מספיק התייחסות מהרשויות. המגדלים מזווגים זוחלים כדי לעודד מוטציות צבע ודוגמא ("מופעים"). התחרותיות בין המגדלים על המאפיינים החריגים והאקזוטיים ביותר, היא מניע משמעותי בגידול הביקוש לזוחלים מסוימים בשבי כגון פיתונים מתכדררים, איגואנות, כרכני תירס, שממיות מנומרות, ועוד.⁷³ ככל שהמוטציה נדירה יותר, מחיר הזוחל עולה ובעלי חיים ממינים שבמופעם הטבעי עולים מאות בודדות של שקלים, יכולים להגיע למחיר של מאות אלפי שקלים, עם מוטציות גנטיות הנחשבות יקרות. אך מעבר לשינויי הצבע והדוגמא על עור החיה, הברירה המלאכותית יוצרת גם בעיות גנטיות המשליכות על בריאותם ורווחתם של בעלי החיים.⁷⁴ לדוגמה, תסמונת "הראש המתנדנד" היא הפרעה במערכת העצבים המרכזית המופיעה בעיקר בפיתונים מתכדררים במופע ספיידר (עכביש) - מופע שנחשב פופולארי גם בישראל. הסימנים הקליניים שדווחו כוללים רעידות ראש מצד לצד, חוסר קואורדינציה, תנועות לא רצוניות של הראש והצוואר, רפלקס התיישרות מעוכב, טורטיקוליס, טונוס שרירים ירוד ואחזות זנב רופפת.⁷⁵ מצבים נפוצים אחרים כוללים עיוותים של עמוד השדרה, הגולגולת והעיניים, בעיות נשימה והאכלה.⁷⁶

אנחנו מזועזעים מכך שהרשות מאשרת לאנשים פרטיים ולסוחרים מקצועיים לגדל זוחלים במגירות, וקוראים לרשות לאסור פרקטיקה זו תוך עיגון הנושא בתנאי היהתרים הניתנים למגדלים ולסוחרים. נדגיש שהחזקה זו של בעלי חיים, כמו היו חפץ, עומדת בניגוד מובהק לאיסור ההתעללות שבחוק צער בעלי חיים, כמו גם לסעיף 1א2(א) לאותו החוק ולתקנות החזקה מכוחו, המחייבים לספק לבעלי החיים את צרכיהם, לדאוג לבריאותם ולמנוע התעללות בהם. **בפרט**, תקנה 4(ה) לתקנות החזקה, המהוות סטנדרט מינימלי כללי בלבד שאינו מתיימר לקבוע את התנאים המינימליים הדרושים לכל מין בעל חיים, **מחייבת** להחזיק נחשים לכל הפחות בכלוב שאורכו כאורך הנחש, וגובהו **מחצית** מגובה הנחש. בנוסף, לא החזקה במגירות מנוגדת לחובה לספק לזוחלים מרחב מחיה מאורר, לפי תקנה 3(א)1; תנאי אקלים ותאורה מותאמים, לפי תקנה 3(א)2; ואמצעים העשרה, טיפוס, מסתור ומצע להתחפר, לפי תקנות 3(א)10-12, בהתאמה.

אנו רואים בחיוב את עמדת רט"ג לפיה אין לאפשר החזקה בשביה של נחשים גדולים, הן מטעמי סיכון לאדם והן על מנת שלא לפגוע ברווחתו של המין המדובר בשביה, אולם עקרונות אלו יש ליישם באופן עקבי. לאור זאת, מלבד החלת איסור מיידי על החזקת זוחלים במגירות אנחנו מציעים לקיים בחינה מחודשת ומעמיקה של כל נושא גידול הזוחלים בישראל. בחינה מעמיקה וקוהרנטית המשקללת את עקרונות המדיניות, קרי, כזו שתיקח בחשבון את ההשפעה של הרבייה והסחר על המצב האקולוגי בישראל ומצב השימור של מינים בארצות המוצא, בריאות הציבור ורווחת בעלי החיים, מחייבת לטעמנו תוצאות שונות בתכלית וצמצום דרסטי של המינים המותרים בסחר.

כן נעיר שמגדלי הזוחלים בישראל מתגאים בכך שרוב הייבוא מגיע מארצות מתקדמות שבהן חוות רבייה לבעלי חיים מוסדרות וחוקיות כגון ארה"ב ואירופה. חוות אלה קודמו בעולם בתואנה שהקמתן מסייעת בשימור המגוון הביולוגי על ידי הקלת לחץ הצייד על אוכלוסיות הבר. עם זאת, מצטברות ראיות חד משמעיות לכך שחוות גידול רבות משמשות להלבנת חיות בר שנתפסו באופן בלתי חוקי.⁷⁷ בעלי חיים שניצודים מהטבע באופן בלתי חוקי "מולבנים" על ידי החדרתם לתוך מתקני סחר חוקיים ושווקים בהם קיימת רגולציה חלשה, בידי סוחרים חיות המשתפים פעולה עם עובדים וארגונים נגועים בשחיתות, כדי למקסם רווחים.⁷⁸

בחינה של תופעה זו מלמדת כי בניגוד לטענות המגדלים, המציאות היא אחרת לגמרי, ואירופה וארה"ב מתגלות כמרכזים לסחר לא חוקי והלבנת בעלי חיים.⁷⁹ על כן הצטערנו מאד לראות את מיני הזוחלים החדשים שנוספו

לרשימה הלבנה. אנחנו רואים בהרחבת הרשימות טעות קשה שחיות הבר יצטרכו לשלם עליה וצפויות לה השלכות רוחב נוספות, בפרט בתקופה של משבר מגוון המינים.

לטעמנו, נוכח מגמות הסחר הבינלאומי בחיות בר והקשיים האובייקטיביים באכיפתו, יש להסיר מהרשימות המותרות בסחר את המינים החדשים שנוספו בשנים האחרונות, תוך יישום עקרון הזהירות המונעת וכדי למנוע התמרה בתחום זה. כצעד ראשון ובלתי ממצה, יש להוציא מהרשימה את כל המינים שמקוטלגים על ידי IUCN כמאוימים ותפוצתם נמצאת במגמת ירידה, בין היתר בשל איומים הנובעים מסחר בחיות בר. גם כאן יש לבצע בדיקה של עדכונים טקסונומיים מדי שנה, ובכלל זה להסיר מהרשימה לכל הפחות את המינים הבאים (בסוגריים - שנת ההערכה האחרונה):

Geochelone sulcata – ENDANGERED (2020)⁸⁰

Physignathus cocincinus – VULNERABLE (2017)⁸¹

Rhacodactylus ciliatus – VULNERABLE (2017)⁸²

Elaphe taeniura – VULNERABLE (2016)⁸³

Malayopython timoriensis – VULNERABLE (2019)⁸⁴

Chelonoidis (=Geochelone) denticulata – VULNERABLE (1996)⁸⁵

נדגיש שכיוון שרשימות מיני הזוחלים של IUCN וגם של CITES לוקות בחסר, ויש מינים רבים שאינם נכללים בהן מסיבות אלו ואחרות, יש לתת תשומת לב מיוחדת למינים החסרים ברשימות ולאלו המקוטלגים כ- Data Deficient. זאת כיוון שהעובדה שאינם רשומים או מקוטלגים כראוי, מאפשרת מסחר בין לאומי כמעט בלי בקרה בכל מדינות העולם ויכולה להביא לתוצאות קשות על שימור המינים בארצות מוצאם.

ד.3. יונקים:

החזקתם של יונקים רבים עומדת בניגוד לעקרונות המדיניות המוצעת. מבלי למצות את טענותינו בעניין זה, נבקש להתמקד בארבעה מינים הממחישים את התופעה:

- **צ'ינצ'ילות (*Chinchilla lanigera* ו-*Chinchilla chinchilla*)** – שני מיני הצ'ינצ'ילה המותרים לסחר בארץ נמצאים בסכנת הכחדה (EN) ובנספח I לאמנת CITES. למרות שחיות בר אלו מתרבות בקלות בשבי, מדינות המוצא ממשיכות לדווח באופן שוטף על סחר לא חוקי בפרטים מהטבע.⁸⁶ במין עם אוכלוסיה במספרים כל כך נמוכים, כל הוצאה של אינדיבידואל מהקבוצה מסכן את עתיד המין.

מעבר לכך, צ'ינצ'ילות סובלות מאד מפגיעה ברווחתן בשביה. לפי מדריכים שונים למגדל המתחיל,⁸⁷ צ'ינצ'ילה צריכה טמפרטורה נמוכה מ-25 מעלות. לא כל המגדלים יכולים להרשות לעצמם להחזיק את הצ'ינצ'ילות בחדר ממוזג 24/7 כל הקיץ, ובכל גל חום יש הודעות רבות ברשתות החברתיות על צ'ינצ'ילות שמתו ממכת חום. בגלל שהפרווה שלהם צפופה ביותר, אם הן נרטבות בימים חמים, העור שלהם מתחיל להירקב, מה שגורם להם לסבל רב ולעיתים למוות.

- **חמוס מבאיש (*Mustela putorius*)** – למרות המראה התמים, החמוס הוא חיית טרף מסוכנת מאד. מצאנו עדויות רבות לנשיכות של מחזיקים, כולל ילדים ותינוקות והרג של חיות אחרות. מצאנו גם עשרות דיווחים ברשתות החברתיות על חמוסים שברחו מהבתים שבהם הוחזקו. מבחינת הערכות סיכון, החמוס ידוע כמין עם פוטנציאל גבוהה לפלישה והתבססות בטבע, כיוון שכבר פולש לאזורים רבים בעולם, שם הוא מאיים על מינים מקומיים רבים.⁸⁸ זהו מין הידוע גם כבעיית מבחינת הפצת מחלות לרבות שחפת הבקר שהיא מחלה זואונוטית, ולכן מסכן את בריאות הציבור.⁸⁹

- **כיסנאי דואה (*Petaurus breviceps*)** – הכיסנאים דורשים רמה מאד גבוהה של גידול, ובגלל זריזותם וגודלם הקטן סובלים מתאונות רבות מספור בבית: הם נטרפים על ידי חיות בית, דורכים עליהם ובדומה לתוכים גם הם נפגעים מחפצים, כולל סירים ומשטחים רותחים במטבח. מדובר בבעלי חיים חברתיים הזקוקים לחברת בני מינם. כאשר הם מוחזקים לבדם הם סובלים מדיכאון ומתים, ואפילו מגדלים מקצועיים מתריעים כנגד רבייתם בבתי פרטיים.⁹⁰ גם במקרה זה מדובר במין פולש שהתבסס בטבע באזורים שונים בעולם וגרם לנזקים אקולוגיים חמורים.⁹¹

4. דגים

בדומה לבעלי חיים אחרים, גם לדגים צרכים חברתיים, התנהגותיים ורגשיים מפותחים ומגוונים. דגים רבים צריכים, כחלק מהתנהגותם הטבעית, מקומות מסתור בכמות מספקת לכולם. אלו מפחיתים את העקה של דגים נטרפים או מאוימים, ומאפשרים להם תחושת ביטחון בסיסית. דרישה זו מתבטאת באופן כללי בתקנה 3(א)(11) לתקנות ההחזקה, שקובעת תנאים ביחס לבעלי חיים שטבעם להסתתר.

בפועל, עקרונות המדיניות על כל היבטיה, כמו גם הדרישות הקבועות בתקנות ההחזקה, כמעט ואינם מיושמים לגבי דגים. הממצאים שבידינו מצביעים על כך שדגים מוחזקים לעתים קרובות בצפיפות, ללא מקומות מסתור או הקפדה על צרכיהם הפיזיולוגיים, ההתנהגותיים, החברתיים והבריאותיים. זאת גם כאשר מודבר בחנויות המוכרות דגים לציבור ונתפסות על ידו כמי שהן בעלות הידע, המומחיות והרשיון לעשות כן. לצד זאת מדובר בבעלי חיים הנתונים לסחר לא חוקי בהיקף נרחב, לרבות במינים מורכבים להחזקה בשביה, כגון בטאים. כן מדובר בסחר במינים שעלולים להתבסס בטבע, למרות מצבן הפגיע גם כן של מערכות אקולוגיות ימיות, הן במים מלוחים והן במים מתוקים, כפי שכבר אירוע בעבר.⁹² כן נסחרים בעלי חיים ארסיים, העלולים להוות סיכון לאדם.

לטעמנו מדובר בנושא שחייב להיחקר לעומק בידי הרשות כדי להביא להפסקת הפרת עקרונות המדיניות. בתחום זה קיים בלבול בציבור אודות המצב החוקי הנוגע לסחר והחזקתם דגים, ובעלי חיים אלו סובלים מתת-אכיפה של סחר שלא כדין, הגם שמינים רבים נכללים בנספחי אמנת CITES. כך גם למיטב ידיעתנו הרשות לא פרסמה הנחיות ודרישות פרטניות הנוגעות לרווחתם של דגים.

כפי שציינו לעיל, כעקרון יסודי, בהיעדר ידע ברור ומספק באשר לצרכיהם של דגים והיכולת לספקם בשבי, או כאשר קיים סיכון לטבע או לאדם, הרי שאין להתיר סחר במינים אלו, ויש לאכוף איסור זה.

ה. סיכום

עדכון מדיניות הסחר בחיות בר, הוא מהלך מבורך והכרחי נוכח האיומים והלחצים הגוברים על חיות הבר, הסביבה ובריאות הציבור, והזיקה ההדוקה בין משבר האקלים למשבר המגוון הביולוגי. בד בבד, במסגרת עדכון המדיניות ויישומה יש להעניק משקל רב יותר לשיקולי הגנת בעלי החיים ורווחתם, על בסיס הידע המדעי העדכני אודות בעלי החיים וצרכיהם, כמו גם מצבן הפגיע של חיות הבר, ומאפייני הסחר החוקי והלא חוקי בהן.

החלה עקבית של עקרונות המדיניות, על רקע הידע המחקרי והנסיון המעשי שנצבר באשר להשלכות הסחר בחיות בר בישראל ובעולם, כמו גם עקרון הזהירות המונעת, מובילה למסקנה שיש להפסיק לאלתר את הסחר במינים רבים של בעלי חיים ולאסור על פרקטיקות העולות כדי התעללות בהם. דברים אלו מקבלים משנה תוקף שעה שמדובר בהחזקה לצרכי מסחר או נוי, בבעלי חיים שלאיש אין זכות קנויה לסחור או להחזיק בהם; כאשר פעילות זו ממילא מהווה חריג לאיסור הכללי הקבוע בחוק; ומהווה אינטרס חלש יחסית שאין בכוחו להצדיק את הפגיעה הרחבה הנגרמת מפעילות זו.

נזכיר כי בפסק הדין ברע"א 1684/96 **עמותת "תנו לחיות לחיות" נ' מפעלי נופש חמת גדר בע"מ**, פ"ד נא(3) 832 (1997), נאסרה פעילות של מאבק אדם בתנין, שנטען שהיא בעלת ערך בידורי וחינוכי. בהתאם להלכה שנפסקה שם, על מנת שמעשה מסוים ייחשב להתעללות בניגוד לסעיף 2(א) לחוק צער בעלי חיים, די בכך שהסבל שנגרם יהיה קל, ואף נפשי. כן נקבע כי על מנת להצדיק פגיעה בבעלי החיים, על המעשה לעמוד ב"מבחן הערך הפודה", קרי קיומם של תכלית ראויה, אמצעי ראוי ועמידה בשלושת מבחני המידתיות. נוכח האמור לעיל, הרי שבענייננו אין בנמצא ערך פודה שבכוחו להצדיק את האופן בו סחר זה בחיות בר ולמצער האופן בו הוא מתבצע, באשר הפגיעה רבת הממדים הכרוכה בו, עולה על כל תועלת שיכולה לצמוח ממנו ומנוגדת לאינטרס הציבורי הרחב.

כך גם בבג"ץ 9232/01 **נח התאחדות ישראלית להגנת בעלי חיים נ' היועץ המשפטי לממשלה** (2003) נפסלו תקנות שעיינו את הפרקטיקה של פיתום עופות מים לתעשיית הבר, ונקבע שגם פרקטיקות המקובלות זה זמן רב אינן חסונות מפני איסור ההתעללות שבחוק צער בעלי חיים. פסק הדין הביא להפסקת העיסוק בפיתום עופות מים בישראל באופן מוחלט בשל אי עמידה בהוראות חוק צער בעלי חיים, ובית המשפט העליון אף אישר החלטות מדיניות שאסרו על סחר בפרוות (בבג"ץ 7952/21 **גרינבלט נ' השרה להגנת הסביבה**, 24.7.2023); וייצוא פרימאטים למטרות ניסויים (ע"א 6763/13 **חיות בי.אף.סי נ' אל על**, 10.8.2014) - תכליות שניתן לה משקל רב יותר מסחר בבעלי חיים למטרות נוי ופנאי.

כידוע, הרשות המינהלית מוסמכת ואף מוטלת עליה החובה לשנות מדיניות קיימת, לצורך מימוש סמכויותיה, הערכים המוגנים שביסודן, כמו גם שינויי הנסיבות והתפתחויות שחלו בידע המדעי ובדין מאז הוחלה המדיניות הקודמת.

בעניין זה יפים הדברים שנקבעו בבג"ץ 2020/19 קיבוץ נחל עוז נ' מדינת ישראל – משרד החקלאות (5.1.2020), בו אושרה ההלכה לפיה (בפסקה 15 וההפניות הרבות שם):

"המדיניות הכלכלית המשתנה יכולה להיות פועל יוצא מחקיקה או ממעשה מינהל. כך א כך, אין לפרט זכות מוקנית, חרף הסתמכותו על המדיניות הקיימת בעת קבלת החלטה או ביצוע פעולה על ידו, שהמדיניות תימשך באופן שיעלה בקנה אחד עם ציפיותיו... והטעם לכך ברור. יש לשמור את חופש הפעולה של המינהל בתחום הכלכלי על מנת להבטיח כי רשויות המינהל יוכלו להגיב להתפתחויות – מקומיות וגלובליות, כלכליות ומדיניות – מבלי להיות כבולות למדיניות שאינה הולמת עוד את צרכי הציבור. בכך אין כל חידוש."

לאור כל האמור לעיל, במסגרת עדכון המדיניות יש לנקוט במספר צעדים מהותיים העלים בקנה אחד עם הוראות הדין ואינטרס ההגנה על בעלי החיים, הסביבה והציבור, ובכלל זה:

- א. הפסקת הסחר בתוכי ג'אקו, לרבות הסחר הפנימי – כפי שכבר החליטה הרשות בעבר – וזאת בשל הפגיעה הקשה בבעלי חיים מורכבים אלו, המצויים בסכנת הכחדה ונסחרים באופן בלתי חוקי;
- ב. הפסקת הסחר במינים שפלושו והתבססו בטבע בישראל, כמו גם במינים שקיימת הערכת סיכון המלמדת כי הם עלולים לעשות כן;
- ג. הפסקת הסחר בחיות בר במצב שימור פגיע, כאלה שסחר בהן עלול לפגוע במערכות אקולוגיות או להוות סיכון לבריאות הציבור;
- ד. הפסקת סחר בחיות בר הנסחרות באופן בלתי חוקי באופן שכיח, לרבות תוך הלבנה של סחר בלתי חוקי;
- ה. הפסקת סחר בחיות בר מורכבות שהחזקתן בשביה כרוכה בפגיעה בהן;
- ו. הפסקת שיטות גידול הכרוכות בפגיעה שלא כדין בבעלי החיים, ובכלל זאת הפרדת גוזלים מהוריהם הביולוגיים לפני גיל גמילה, והחזקת זוחלים במגירות;
- ז. קביעת הוראות ותנאים מפורשים בהיתרים לשם שמירה על רווחת בעלי החיים ממינים ספציפיים.

נבקש שהערות אלו יישקלו בכובד ראש, ונשמח לדון בממצאינו ובכל הנדרש ליישום קווי המדיניות המפורטים בנייר העמדה.

בברכה,

דר' נגה שני - מומחית לאקולוגיה פוליטית ופשיעה סביבתית
עו"ד אמנון קרן - הקליניקה לצדק סביבתי והגנה על זכויות בעלי חיים, אוניברסיטת ת"א
יעל כהן פארן - חברת כנסת לשעבר, יו"ר (משותפת) התנועה הירוקה
דר' תמר פרדמן – מנהלת קרן מקלט הקופים הישראלי
עומר פולנסקי – קרן מקלט הקופים הישראלי
אוולין אנקה – חוקרת שימור סביבה ואמנית סביבתית

¹ Mellor, David J. 2016. "Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the "Five Freedoms" towards "A Life Worth Living" *Animals* 6, no. 3: 21. <https://doi.org/10.3390/ani6030021>;

Miller, Lance J., and Sathya K. Chinnadurai. 2023. "Beyond the Five Freedoms: Animal Welfare at Modern Zoological Facilities" *Animals* 13, no. 11: 1818. <https://doi.org/10.3390/ani13111818>.

ראו גם את ההכרה [בקווים המנחים לאמנת המגוון הביולוגי](#) בערך הפנימי של המגוון הביולוגי (2004), ואת פסיקת בית המשפט Constitutional Court of Ecuador באקוודור אשר הכירה בדוקטרינת זכויות הטבע וזכויותיהם של בעלי החיים כחלק מהטבע [Case No. 253-20-JH](#) par. 173: "[T]he rights of a wild animal must be protected objectively, taking its life, freedom and integrity as their own inherent rights, and not based on the claims, desires or intentions of third parties."

² ר' בג"ץ 466/07 ח"כ זהבה גלאון מר"צ – יחד נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקאות 32-34 (2012).

³ <https://cites.org/sites/default/files/eng/news/English%20strategies.pdf> .

-
- ⁴ IPBES "Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services",) <https://ipbes.net/global-assessment> (ראו: 2020, נערך בשנת 2019 בעקבות פרסום הדו"ח (CITES) להודעת אמנת https://cites.org/eng/news/major-new-global-assessment-describes-biodiversity-in-crisis_06052019)
- ⁵ Toland, E., Bando, M., Hamers, M., Cadenas, V., Laidlaw, R., Martínez-Silvestre, A., & van der Wielen, P. (2020). Turning negatives into positives for pet trading and keeping: A review of positive lists. *Animals*, 10(12), 2371.
- ⁶ Eurogroup for Animals, The Implementation of the Positive List for Mammal Pets in Belgium: A Success Story (2016) www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-12/EfA%20Report%20Positive%20List%20Belgium%202016.pdf
- ⁷ Chan, D.T.C., Poon, E.S.K., Wong, A.T.C., Sin, S.Y.W., 2021. Global trade in parrots – Influential factors of trade and implications for conservation. *Glob. Ecol. Conserv.* 30, e01784;
- Martin, R. O. (2018). Grey areas: temporal and geographical dynamics of international trade of Grey and Timneh Parrots (*Psittacus erithacus* and *P. timneh*) under CITES. *Emu-Austral Ornithology*, 118(1), 113-125.
- ⁸ Berkunsky, I., Quillfeldt, P., Brightsmith, D.J., Abbud, M.C., Aguilar, J.M.R.E., Alem'an-Zelaya, U., et al., 2017. Current threats faced by neotropical parrot populations. *Biol. Conserv.* 214, 278–287;
- Clarke, R. V., and Rolf, A. (2013). Poaching, habitat loss and the decline of neotropical parrots: a comparative spatial analysis. *Journal of Experimental Criminology* 9(3), 333353;
- Pain, D. J., Martins, T. L. F., Boussekey, M., Diaz, S. H., Downs, C. T., Ekstrom, J. M. M., Garnett, S., Gilardi, J. D., Mcniven, D., Primot, P., Rouys, S., Saoumoe, M., Symes, C. T., Tamungang, S., Theuerkauf, J., Villafuerte, D., Verfailles, L., Widmann, P., and Widmann, I. D. (2006). Impact of protection on nest take and nesting success of parrots in Africa, Asia and Australasia. *Animal Conservation* 9, 322–330. ISSN 1367-9430.
- ⁹ Cassey, P., Vall-Ilosera, M., Dyer, E., and Blackburn, T. M. (2015). The biogeography of avian invasions: history, accident and market trade. In 'Biological Invasions in Changing Ecosystems Vectors, Ecological Impacts, Management and Predictions.' (Ed. P. Cassey.) pp. 3754. (Walter de Gruyter GmbH & Co KG: Berlin/Warsaw.);
- Cardador, L., Lattuada, M., Strubbe, D., Tella, J. L., Reino, L., Figueira, R., and Carrete, M. (2017). Regional bans on wild-bird trade modify invasion risks at a global scale. *Conservation Letters* 1–22.
- ¹⁰ Harkins, G. W., Martin, D. P., Christoffels, A., and Varsani, A. (2014). Towards inferring the global movement of beak and feather disease virus. *Virology* 450–451,24–33;
- Fogell, D.J., Martin, R.O., Bunbury, N., Lawson, B., Sells, J., McKeand, A.M., Tatayah, V., Trung, C.T., Groombridge, J.J., 2018. Trade and conservation implications of new beak and feather disease virus detection in native and introduced parrots. *Conserv. Biol.* 32 (6), 1325 –1335;
- Karesh, W. B., Cook, R. A., Gilbert, M., and Newcomb, J. (2007). Implications of wildlife trade on the movement of Avian Influenza and other infectious diseases. *Journal of Wildlife Diseases* 43(3), S55—S59;
- Can, O.E., D'Cruze, N., Macdonald, D.W., 2019. Dealing in deadly pathogens: Taking stock of the legal trade in live wildlife and potential risks to human health. *Glob. Ecol. Conserv.* 17, e00515
- ¹¹ רשימות רט"ג מחשיבות את ג'אקו טימנה כתת-מין של האפרור האפריקאי, וכך גם סייטס, למרות שמאז שנת 2014 הם *Psittacus erithacus* ו *Psittacus timneh* מקוטלגים על ידי אקדמאים ורשויות מסוימות כשני מינים שונים: www.iucnredlist.org/species/22724813/154428817, www.iucnredlist.org/species/22736498/172286984
- ¹² Martin, R. O. (2018). Grey areas: temporal and geographical dynamics of international trade of Grey and Timneh Parrots (*Psittacus erithacus* and *P. timneh*) under CITES. *Emu-Austral Ornithology*, 118(1), 113-125.
- ¹³ McGowan, P. (2001). Status, Management, and Conservation of the African Grey Parrot *Psittacus erithacus* in Nigeria. Geneva: CITES;
- Fotso, R. (1998). Survey Status of the Distribution and Utilization of the Grey Parrot (*Psittacus erithacus*) in Cameroon. Vernier: Secrétariat CITES.

-
- 14 Annorbah, N.D., 2016. Assessing distribution, abundance and impacts of trade and habitat change in western populations of African Grey Parrot (*Psittacus erithacus*). PhD Thesis. Manchester Metropolitan University.
- 15 Birdlife International, 2021. Species Factsheet: *Psittacus erithacus*. Available online at: www.birdlife.org.
- 16 Hart, J., Hart, T., Salumu, L., Bernard, A., Abani, R., Martin, R., 2016. Increasing exploitation of grey parrots in eastern DRC drives population declines. *Oryx* 50 (1), 16.
- 17 Martin, R. O., Senni, C., D'cruze, N., & Bruschi, N. (2019). Tricks of the trade—Legal trade used to conceal Endangered African grey parrots on commercial flights. *Oryx*, 53(2), 213-213.
- 18 <https://cites.org/eng/node/48684>
- 19 Martin, R.O., Senni, C., D’Cruze, N.C., 2018. Trade in wild-sourced African grey parrots: Insights via social media. *Glob. Ecol. Conserv.* 15, e00429;
Assou, Délagnon, Angie Elwin, John Norrey, Emma Coulthard, David Megson, Delphine Ronfot, Mark Auliya, Gabriel H. Segniagbeto, Rowan O. Martin, and Neil D’Cruze. "Trade in African Grey Parrots for Belief-Based Use: Insights From West Africa's Largest Traditional Medicine Market." *Frontiers in Ecology and Evolution* 9 (2021): 612355;
Atoussi, S., Bergin, D., Razkallah, I., Nijman, V., Bara, M., Bouslama, Z., & Houhamdi, M. (2020). The trade in the endangered African Grey Parrot *Psittacus erithacus* and the Timneh Parrot *Psittacus timneh* in Algeria. *Ostrich*, 91(3), 214-220.
Arise News (2022) Inside The Illegal Trade of African Grey Parrots. Online video. <https://www.youtube.com/watch?v=T58DTqZhcgo>
Daghar, M., (2022). Fate of African greys rests in traffickers’ hands. ENACT. Online <https://enactafrica.org/enact-observer/fate-of-african-greys-rests-in-traffickers-hands>
Jumbe, B., (2022). Ugandan court hands Congolese parrot trafficker seven-year jail sentence. Mongabay. <https://news.mongabay.com/2022/05/ugandan-court-hands-congolese-parrot-trafficker-seven-year-jail-sentence/>
The East African (2019). African Grey Parrot: Complex web of trafficking thrives despite CITES rule <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/science-health/african-grey-parrot-complex-web-of-trafficking-thrives-despite-cites-rule-1413906>
- 20 Martin, R. O. (2018). Grey areas: temporal and geographical dynamics of international trade of Grey and Timneh Parrots (*Psittacus erithacus* and *P. timneh*) under CITES. *Emu-Austral Ornithology*, 118(1), 113-125.
- 21 Martin, R. O., Senni, C., D'cruze, N., & Bruschi, N. (2019). Tricks of the trade—Legal trade used to conceal Endangered African grey parrots on commercial flights. *Oryx*, 53(2), 213-213.
- 22 <https://www.eagle-enforcement.org/>
- 23 World Animal Protection. (2019). Wild at heart: The cruelty of the exotic pet trade. World Animal Protection, London UK.
- 24 Rössler, T., & Auersperg, A. M. (2023). Recent developments in parrot cognition: a quadrennial update. *Animal Cognition*, 26(1), 199-228.
- 25 <https://www.birdsadvise.com/why-are-african-grey-parrots-so-smart/>
- 26 Engebretson, M. (2006). The welfare and suitability of parrots as companion animals: a review. *ANIMAL WELFARE-POTTERS BAR THEN WHEATHAMPSTEAD-*, 15(3), 263.
- Schuppli, C. A., & Fraser, D. (2000). A framework for assessing the suitability of different species as companion animals.
- Grant, R. A., Montrose, V. T., & Wills, A. P. (2017). ExNOTic: Should we be keeping exotic pets?. *Animals*, 7(6), 47.
- Mellor, E. L., McDonald Kinkaid, H. K., Mendl, M. T., Cuthill, I. C., van Zeeland, Y. R., & Mason, G. J. (2021). Nature calls: intelligence and natural foraging style predict poor welfare in captive parrots. *Proceedings of the Royal Society B*, 288(1960), 20211952

-
- 27 www.tiktokparrot.com/mental-illnesses-in-african-greys-and-how-to-spot-them/
- 28 https://cites.org/eng/new/CITES_trade_rules_come_into_effect_as_2017_starts_02012017
- 29 European Parliament, resolution on the EU strategic objectives for the 19th meeting of the Conference of the Parties to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), to be held in Panama from 14 to 25 November 2022 (2022/2681(RSP)) www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0344_EN.pdf.
- 30 COP15: Nations Adopt Four Goals, 23 Targets for 2030 In Landmark UN Biodiversity Agreement (19.12.2022), www.cbd.int/article/cop15-cbd-press-release-final-19dec2022, see Goal A and Targets 4-5.
- 31 IPCC, IPBES [Tackling Biodiversity & Climate Crises Together and Their Combined Social Impacts](https://www.ipcc.ch/report/combined-report/) (2021).
- 32 המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות ורשות הטבע והגנים, הערכה כלכלית לכדאיות הטיפול במינים פולשים, לוח 2, עמוד 21. ר' גם מבקר המדינה, מניעת <https://static.parks.org.il/wp-content/uploads/2021/01/polshim.pdf> (2020) נדקי מינים פולשים ושמירה על המגוון הביולוגי, דוח שנתי (2022) www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/7456-20.aspx.
- 33 Forshaw, Joseph (1991). Forshaw, Joseph (ed.). *Encyclopaedia of Animals: Birds*. London: Merehurst Press. pp. 118–124. ISBN 978-1-85391-186-6.
- 34 Harcourt-Brown N 2003 Incidence of juvenile osteodystrophy in hand-reared grey parrots (*Pissacus e. erithacus*). *The Veterinary Record* 152: 438-439.
- Harcourt-Brown N 2004 Development of the skeleton and feathers of dusky parrots (*Pinous fuscus*) in relation to their behaviour. *The Veterinary Record* 154: 42-48.
- 35 Romagnano A 2003b Problems associated with improper handfeeding. *Hartz. Exotic Health Newsletter* 2: 3
- 36 Latham, N. R., & Mason, G. J. (2008). Maternal deprivation and the development of stereotypic behaviour. *Applied Animal Behaviour Science*, 110(1-2), 84-108.
- 37 Marco, E. M., Llorente, R., López-Gallardo, M., Mela, V., Llorente-Berzal, Á., Prada, C., & Viveros, M. P. (2015). The maternal deprivation animal model revisited. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 51, 151-163.
- 38 Fox, R. Hand-rearing: Behavioral impacts and Implications for captive parrot welfare. In *Manual of Parrot Behavior*, 1st ed.; Wiley-Blackwell: Oxford, UK, 2006; p. 83.
- 39 Myers, S.A.; Millam, J.R.; Roudybush, T.E.; Grau, C.R. Reproductive success of hand-reared vs. parent-reared cockatiels (*Nymphicus hollandicus*). In *The Auk*; American Ornithological Society: Chicago, IL, USA, 1988; pp. 536–542.
- 40 Pepperberg, I. M., & Pepperberg, I. M. (2009). *The Alex studies: cognitive and communicative abilities of grey parrots*. Harvard University Press.
- 41 Garner, J. P., Meehan, C. L., & Mench, J. A. (2003). Stereotypies in caged parrots, schizophrenia and autism: evidence for a common mechanism. *Behavioural brain research*, 145(1-2), 125-134.
- Seibert, L. M. (2006). Feather-picking disorder in pet birds. *Manual of parrot behavior*, 255-265.
- 42 Engebretson, M. (2006). The welfare and suitability of parrots as companion animals: a review. *ANIMAL WELFARE-POTTERS BAR THEN WHEATHAMPSTEAD-*, 15(3), 263.
- 43 <https://casetext.com/statute/california-codes/california-health-and-safety-code/division-105-communicable-disease-prevention-and-control/part-6-veterinary-public-health-and-safety/chapter-6-sale-of-birds/section-122320-definitions>.
- 44 www.iucnredlist.org/species/22685219/130886700.
- 45 www.iucnredlist.org/species/22684727/210840935.
- 46 www.iucnredlist.org/species/22684789/1780921376

-
- 47 www.iucnredlist.org/species/22684733/212974328.
- 48 www.iucnredlist.org/species/22719912/183133210.
- 49 www.iucnredlist.org/species/22678497/92776062.
- 50 www.iucnredlist.org/species/62181308/209668837.
- 51 www.iucnredlist.org/species/22728429/216251055.
- 52 www.iucnredlist.org/species/22685360/93069915.
- 53 www.iucnredlist.org/species/22691865/131926965.
- 54 www.iucnredlist.org/species/22678521/178001922.
- 55 www.iucnredlist.org/species/119194858/179406641.
- 56 www.iucnredlist.org/species/22685025/118772050.
- 57 www.iucnredlist.org/species/22685797/210234914.
- 58 www.iucnredlist.org/species/45421208/118806820.
- 59 www.iucnredlist.org/species/22685797/210234914.
- 60 www.iucnredlist.org/species/22685783/93087500.
- 61 Mendoza-Roldan, J. A., Modry, D., & Otranto, D. (2020). Zoonotic parasites of reptiles: a crawling threat. *Trends in parasitology*, 36(8), 677-687.
- 62 Warwick, C. (2014). The morality of the reptile "pet" trade. *Journal of Animal Ethics*, 4(1), 74-94.
- 63 D’Cruze, Neil, Suzi Paterson, Jennah Green, David Megson, Clifford Warwick, Emma Coulthard, John Norrey, Mark Auliya, and Gemma Carder. "Dropping the ball? The welfare of ball pythons traded in the EU and North America." *Animals* 10, no. 3 (2020): 413;
- Mendyk, R. W., & Warwick, C. (2023). Arbitrary Husbandry Practices and Misconceptions. In *Health and welfare of captive reptiles* (pp. 561-582). Cham: Springer International Publishing;
- Azevedo, A., Guimarães, L., Ferraz, J., Whiting, M., & Magalhães-Sant’Ana, M. (2021). Pet reptiles—are we meeting their needs?. *Animals*, 11(10), 2964;
- Green, J., Coulthard, E., Megson, D., Norrey, J., Norrey, L., Rowntree, J. K., ... & D’Cruze, N. (2020). Blind trading: a literature review of research addressing the welfare of ball pythons in the exotic pet trade. *Animals*, 10(2), 193.
- 64 Mendyk, R. W., & Warwick, C. (2023). Arbitrary Husbandry Practices and Misconceptions. In *Health and welfare of captive reptiles* (pp. 561-582). Cham: Springer International Publishing.
- 65 <https://www.newindianexpress.com/lifestyle/2017/oct/27/this-is-why-75-per-cent-of-pet-reptiles-die-within-a-year-1684520.html>; <https://www.peta.org/features/pet-reptiles/>;
- 66 Wilkinson, S.L. Reptile wellness management. *Vet. Clin. N. Am. Exot. Anim. Pract.* 2015, 18, 281–304.
- 67 Warwick, C.; Arena, P.; Steedman, C. Spatial considerations for captive snakes. *J. Vet. Behav.* 2019, 30, 37–48.
- Cargill, B. M., Benato, L., & Rooney, N. J. (2022). A survey exploring the impact of housing and husbandry on pet snake welfare. *Animal Welfare*, 31(2), 193-208.
- Torrini, L. Potential Neural Consequences for Snakes Under Captive Management.
- 68 Oldham, L. S. (2022). Evidence on the welfare of exotic pets in Scotland.

- 69 Hollandt T, Baur M, Wöhr A-C (2021) Animal-appropriate housing of ball pythons (*Python regius*)—Behavior-based evaluation of two types of housing systems. *PLoS ONE* 16(5): e0247082. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0247082>
- 70 Zieliński, D. (2023). The Effect of Enrichment on Leopard Geckos (*Eublepharis macularius*) Housed in Two Different Maintenance Systems (Rack System vs. Terrarium). *Animals*, 13(6), 1111.
- 71 Warwick, C., Grant, R., Steedman, C., Howell, T. J., Arena, P. C., Lambiris, A. J., ... & Wilson, A. (2021). Getting It Straight: Accommodating rectilinear behavior in captive snakes—A review of recommendations and their evidence base. *Animals*, 11(5), 1459.
- 72 Hoehfurtner, T., Wilkinson, A., Walker, M., & Burman, O. H. (2021). Does enclosure size influence the behaviour & welfare of captive snakes (*Pantherophis guttatus*)?. *Applied Animal Behaviour Science*, 243, 105435.
- 73 <https://www.youtube.com/watch?v=rFECzI2ALno>
- 74 Rose, M. P., & Williams, D. L. (2014). Neurological dysfunction in a ball python (*Python regius*) colour morph and implications for welfare. *Journal of Exotic Pet Medicine*, 23(3), 234-239.
- 75 Rose, *ibid.*
- 76 OWAL Reptiles. Morph Issues. Available online: <http://owalreptiles.com/issues.php>
Rose, M.; Williams, D. Neurological dysfunction in a ball python (*Python regius*) colour morph and implications for welfare. *J. Exot. Pet. Med.* 2014, 23, 234–239.
- 77 Lyons, J. A., & Natusch, D. J. (2011). Wildlife laundering through breeding farms: illegal harvest, population declines and a means of regulating the trade of green pythons (*Morelia viridis*) from Indonesia. *Biological Conservation*, 144(12), 3073-3081.
- 78 Wyatt, T., Johnson, K., Hunter, L., George, R., & Gunter, R. (2018). Corruption and wildlife trafficking: Three case studies involving Asia. *Asian Journal of Criminology*, 13(1), 35-55.
- 79 Arena, P. C., Steedman, C., & Warwick, C. (2012). Amphibian and reptile pet markets in the EU: An investigation and assessment. Animal Protection Agency, Animal Public, International Animal Rescue, Eurogroup for Wildlife and Laboratory Animals, Fundación para la Adopción, el Apadrinamiento y la Defensa de los Animales, 52.
Auliya, M., Altherr, S., Ariano-Sanchez, D., Baard, E. H., Brown, C., Brown, R. M., ... & Ziegler, T. (2016). Trade in live reptiles, its impact on wild populations, and the role of the European market. *Biological Conservation*, 204, 103-119.
- 80 www.iucnredlist.org/species/163423/1006958.
- 81 www.iucnredlist.org/species/104677699/104677832.
- 82 www.iucnredlist.org/species/176173/123253756
- 83 www.iucnredlist.org/species/192204/2055202.
- 84 www.iucnredlist.org/species/104842394/104854030.
- 85 www.iucnredlist.org/species/9008/12949796.
- 86 Becerra, S., Marinero, J., & Borghi, C. E. (2022). Poaching and illegal wildlife trade in western Argentina. *Ethnobiology and Conservation*, 11;
[www.nationalgeographic.org/media/photo-ark-long-tailed-chinchilla/#:~:text=Though%20long%20tailed%20chinchillas%20\(Chinchilla,are%20considered%20an%20endangered%20species](http://www.nationalgeographic.org/media/photo-ark-long-tailed-chinchilla/#:~:text=Though%20long%20tailed%20chinchillas%20(Chinchilla,are%20considered%20an%20endangered%20species).
- 87 www.facebook.com/groups/733535116730746/permalink/3719346564816238,
www.animalshop.co.il/page/%D7%94%D7%9E%D7%93%D7%A8%D7%99%D7%9A-%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%90-%D7%9C%D7%92%D7%99%D7%93%D7%95%D7%9C-%D7%A6%D7%99%D7%A0%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%94

⁸⁸ Hitchcock, J. C. The European ferret, *Mustela putorius*, (family Mustelidae) its public health, wildlife and agricultural significance. In Proceedings of the Sixteenth Vertebrate Pest Conference (1994) (p. 24).

Moore, T. G., & Whisson, D. A. (1998). Potential risks associated with the legalization of exotic predators such as the ferret (*Mustela putorius furo*) in California.

⁸⁹

[http://issg.org/database/species/ecology.asp?si=886&fr=1&sts=&lang=EN#:~:text=Mustela%20furo%20\(ferret\)%20is%20the,wildlife%20vector%20for%20bovine%20tuberculosis](http://issg.org/database/species/ecology.asp?si=886&fr=1&sts=&lang=EN#:~:text=Mustela%20furo%20(ferret)%20is%20the,wildlife%20vector%20for%20bovine%20tuberculosis); Hitchcock, J. C.. ibid fn 86.

⁹⁰

www.youtube.com/watch?v=Wiw5N9hRyWA,

www.facebook.com/groups/1713786805514265/posts/3396526373906958/

⁹¹

www.australiangeographic.com.au/news/2018/02/sugar-gliders-an-invasive-species-in-tasmania-scientists-find/

⁹²

www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5716835,00.html, www.haaretz.co.il/science/.premium-1.2795695.

נספח 1

נספח 1: דוגמאות לתוכים שניצודו באפריקה והוחרמו על ידי ארגון EAGLE

יוני 2023 - ארבעה מבריחים נתפסו ברפובליקת קונגו עם 45 תוכי ג'אקו. תמונה - EAGLE

אפריל 2023 – מבצע
בחוף השנהב וסנגל הביא
לתפיסתם של 120 תוכיי
ג'אקו.

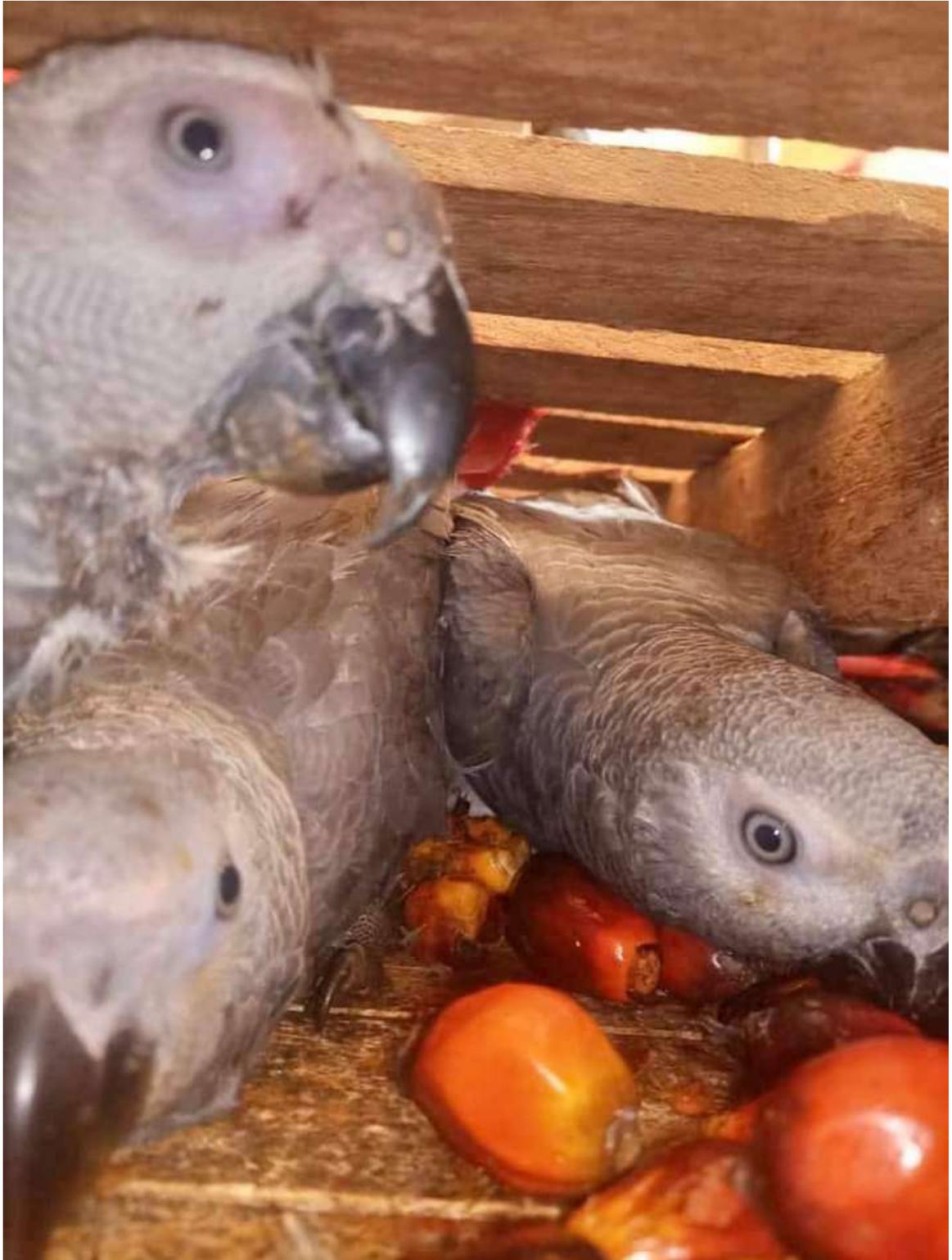
תמונות – EAGLE

ג'אקו מוברח, מת. תמונה – EAGLE

על מנת ללכוד את הציפורים הללו מהטבע, ג'אקו פצוץ נקשר לענף צבוע בדבק. הזעקות של התוכי הקשור מושכת תוכים נוספים שנדבקים ברגליהם לענף. הציפורים הלכודות נמכרות לסוחרים בארגזים ומיכלים קטנים שבהם רוב הפרטים נחנקים או מתים ברעב (World Animal Protection 2019).

דצמבר 2022 - ארבעה מבריחים ו-28 תוכיי ג'אקו נתפסו בקמרון. תמונה - EAGLE

נספח 1

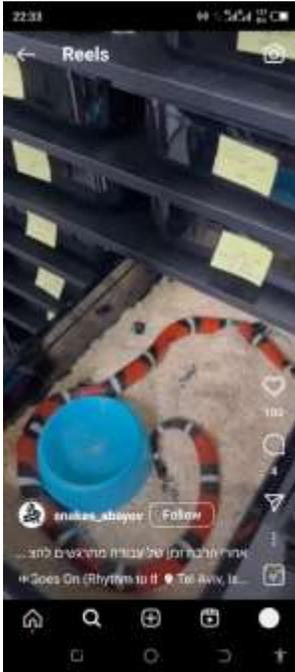
פברואר 2022- מבריה נתפס עם 94 תוכים בתנאים איומים. תמונות - EAGLE

נספח 2

נספח 2 □ צילומי מסך מהרשתות החברתיות המדגימות מערכות מגרות וקופסאות פלסטיק לגידול זוחלים בישראל

נספח 2

נספח 2

22:32

📶 📶 📶 📶 📶 📶

← Posts

Follow

